

NKE STRATÉGIAI VÉDELMI KUTATÓKÖZPONT

ELEMZÉSEK – 2013/12

1581 Budapest Pf: 15 Tel: 432-90-92 Fax: 432-90-58 e-mail: svkk@uni-nke.hu
ISSN 2063-4862

Politikai átrendeződés, választások, s a harmadik Netanjahu-kormány első hónapjai Izraelben I.

A kétrészes tanulmány első fele a párt- és a választási rendszer sajátosságainak bemutatása mellett kitér a közfigyelem homlokterében álló belpolitikai kérdésekre, kampánytémákra, a politikai életben fontosabb szerepet játszó csoportosulások programjára, továbbá a 2013. januári választások előtt napvilágot látott néhány fontosabb előrejelzésre, a voksolás eredményének értékelésére. Az elemzés utal a huzamosabb ideje tartó politikai jobbrtolódás megnyilvánulásaira, a radikális nacionalista csoportoknak a vezető kormánypárton belüli jelentős térnyerésére, a telepeseikkel szorosan összefonódó vallásos cionista politikai erők megerősödésére, a politikai centrumban bekövetkező változások következményeire.

Benjamin (Bibi) Netanjahu izraeli miniszterelnök 2012. október 9-én televíziós nyilatkozatban jelentette be, hogy a következő évi költségvetés tervezetéről való kormányzati konszenzus hiánya miatt „amilyen gyorsan csak lehet”, új választásokat kell tartani. Az előrehozott voksolásról szóló májusi politikai bűvészműtávkönyv még élénken élő emlékei ellenére a kormányfői szándék komolyságában ezúttal senki sem kételkedett. Akkor a parlament (knesszet) első olvasatban már elfogadta a testület feloszlásáról és új választások kiírásáról szóló törvényjavaslatot, amikor május 8-án hajnalban Netanjahu és Saul Mofáz, a Kadima (Előre) Párt vezetője megegyeztek egy egységkormány felállításáról. A legnagyobb ellenzéki párttal való koalíció annyit jelentett, hogy a kabinet a 120 tagú knesszetben 94 képviselő támogatását tudhatta maga mögött. A bombaként ható hír hallatán számos sajtóorgánus nem takarékoskodott a miniszterelnök politikai érzékét dicsérő jelzőkkel. A Haaretz az „izraeli politika királyának” nevezte Netanjahut, aki „egy mérfölddel” a társai előtt jár.¹ A Time magazin pedig azt írta, hogy „e golyóálló többséggel” Netanjahunak esélye nyílik arra, hogy olyan történelmi személyiséggé váljon, amire oly régóta áhítozik.² A sokak által magasztalt politikai házasság azonban tiszavirág életűnek bizonyult: az ultraortodox fiatalok katonai szolgálata kapcsán jelentkező ellentétek miatt a Kadima 70 nap után távozott a koalícióból. A rövid ideig tartó társasutazás azonban Netanjahunak jelentős politikai hasznot hozott: a Kadima belső erőzója a szakítás után nagyban felgyorsult, s egyértelművé vált, hogy a knesszet legtöbb mandátummal rendelkező csoportosulása nem lesz fajsúlyos vetélytárs egy újabb megmérettetés során.

A fordulat után azonban a választások előrehozatala a miniszterelnök számára ismét sürgetővé vált. Úgy vélte, hogy ha az eredetileg tervezett időpontban, 2013 őszén tartják meg a választásokat, akkor az időközben elfogadásra kerülő, jelentős megszorításokat tartalmazó költségvetés miatt az általa vezetett Likud (Egyesülés) Párt valószínűleg komoly szavazatvesztéssel kénytelen majd szembesülni.³ Ezt ellenfelei megpróbálják majd maximálisan kihasználni. A megfontolások között szerepelt az is, hogy amennyiben az eredeti időponthoz ragaszkodnak, akkor Obama valószínűsíthető újráválasztása esetén gyengébb pozícióba kerül az elnökkel szemben.

¹ Yossi Verter: After securing unity cabinet with Kadima, Netanyahu is now king of Israeli politics, May 08, 2012, <http://www.haaretz.com/news/national/after-securing-unity-cabinet-with-kadima-netanyahu-is-now-king-of-israeli-politics-1.428901>. A hozzáférés ideje: 2013.02.27.

² Richard Stengel: Bibi's Choice, May 28, 2012, <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,2115042,00.html?pcd=pw-gs>. A hozzáférés ideje: 2013.02.27.

³ A knesszetről szóló, többszörösen módosított alaptörvény szerint a testületet négyéves működési ciklusa befejeződésének évében, hevszón havának (október-november) harmadik keddjén kell újráválasztani. A törvény által előírt időpontban lebonyolított voksolásra azonban a korai választások gyakorisága miatt az 1948-as államalapítás óta mindössze négy alkalommal (1959, 1965, 1969, 1988) került sor. Az idő előtti voksolással megválasztott knesszet mandátuma elvileg nem ér véget a 48 hónap leteltével, hanem az adott évben hevszón haváig folytatódik. Így a 2009 februárjában felálló 18. knesszetnek is 2013 őszéig kellett volna működnie. A most megválasztott knesszet mandátuma pedig formálisan 2017 októberéig tart. Basic Law: The Knesset – 1958, http://knesset.gov.il/laws/special/eng/basic2_eng.htm; Ofer Kenig-Nir Atmor: Brushing Off the Dust, December 19, 2012, <http://en.idi.org.il/analysis/articles/brushing-off-the-dust/>. A hozzáférés ideje: 2013.03.09.

A miniszterelnök fent említett bejelentését követően a parlament elé terjesztett tervezet a 19. knesszetválasztás napjának 2013. január 22-ét javasolta. A képviselőtestület feloszlásáról, a választás időpontjáról szóló törvénytervezetet a knesszet október 15-én nagy többséggel harmadik olvasatban is elfogadta. A szavazást megelőző beszédében kormányának négyéves mérlegét pozitív színben feltüntető miniszterelnök kiemelte, hogy az elkövetkezendő választások tétje az lesz, hogy kinek a vezetésével néznek szembe az ország fennállása óta jelentkező „legsúlyosabb biztonsági kihívásokkal” és a nyolcvan éve páratlan világgazdasági válsággal.⁴ Netanjahu nem kételkedett abban, hogy a következő kormányt is ő fogja megalakítani, és a sajtóban megjelent esélylatolgatások is ezt a meggyőződését erősítették. Még a tevékenységét gyakorta kritizáló Haaretz egyik neves publicistája is úgy fogalmazott a knesszet döntése után egy nappal megjelent, némi iróniával fűszerezett cikkében, hogy csak egyetlen izraeli politikai tényező van, aki Netanjahut legyőzheti, s ez maga Netanjahu.⁵ A politikusok népszerűségi listáját valóban toronymagasan Netanjahu vezette. A kampány elején, 2012 októberében készült felmérés szerint a válaszadók 57 százaléka őt tartotta a legnépszerűbb politikusnak, a sorban utána következő Cipi Lívniknek 28 százalékos támogatottsága volt.⁶ A bizalmat politikai tapasztalata mellett elsősorban a biztonságpolitika kiemelt kezelésének köszönhetette.

A célhoz vezető út azonban a politikai miliőben végbemenő átalakulás miatt számára sem volt teljesen akadálymentes. A többségi zsidó társadalmon belül az elmúlt évtizedben megfigyelhető jobbrtolódás a választások előtti évben felgyorsult: egy 2013. januári felmérés már azt regisztrálta, hogy körükben a jobboldali politikai értékekkel azonosulók aránya jócskán meghaladta az ötven százalékot. Ezzel szemben a politikai centrum támogatottsága 21, a baloldalé 17 százalékot ért el.⁷ Az átalakulás paradox módon a jobboldali miniszterelnök politikai háterszágát, manőverezési lehetőségeit is gyengítette. A miniszterelnök a jobboldali politikai mezőn belül végbement átrendeződés kárvallottjává vált. Ennek jelei a Likud Párton belül 2012-ben lezajlott választások során jól érzékelhetőek voltak. A megerősödő radikális vonulat szószólói számára Izrael Állam második leghosszabb ideje hivatalban lévő kormányfője egyre kevésbé jelent hosszabb távon vállalható alternatívát. A nemrég lezajlott, számára presztízavesztést hozó parlamenti választások után a kormánykeréknél továbbra is ő maradt, az általa vezetett járműről azonban több „törzsutas” is távozni kényszerült. Az új utasok pedig nem szeretnék teljesen a vezetőre bízni, hogy a kívánt célt milyen útvonalon érje el. Vagyis a reflektorfényben maradása ellenére a politikai forgószínpad másik felén már megindult a „King Bibi” utáni korszak díszleteinek kialakítása.

A fordulat jellegével foglalkozó, a januári választások előtt megjelent figyelemre méltó cikkében Ari Savit új okkupációról ír. A korábbi megszállás célja Palesztina elfoglalása volt, s ennek során a hadsereg birtokba vette Ciszjordániát, majd aztán területfoglalóként megjelentek a telepések, akik ma már 360 ezren vannak e régióban. A régi megszállás keresztelte a palesztinokkal kötött átmeneti megállapodást, s megakadályozta egy palesztin állam létrehozását. A Haaretz publicistája hangsúlyozza, hogy noha a régi okkupáció kezdettől anakronisztikus volt, de a legtöbb célját elérte. Ez a „meglepő siker” bátorítást adott a telepéseknek az új okkupációhoz, amelynek célpontja ezúttal Izrael. A második okkupáció politikai folyamat keretében megy végbe, a szándék a politikai rendszer ellenőrzés alá vonása. Ezzel akarják megakadályozni azt, hogy Izrael véget vessen a régi okkupáció következményeinek. Ennek legfőbb előfeltétele a telepések, illetve a hozzájuk kötődő érdekcsoportok parlamenti többségének biztosítása. Az okkupáció megvalósításának eszköze: „telepes hídfőállás” a kormánypártban, s egy erős telepes politikai párt létrehozása. A telepések fogságba vetették

⁴ PM Netanyahu's Speech at the Opening of the Winter Session of the Knesset, 15/10/2012, <http://www.pmo.gov.il/English/MediaCenter/Speeches/Pages/speechwinter151012.aspx> A hozzáférés ideje:2013.02.19.

⁵ Bradley Burston: Only one Israeli leader can unseat Netanyahu: Netanyahu, Oct.16, 2012, <http://www.haaretz.com/blogs/a-special-place-in-hell/only-one-israeli-leader-can-unseat-netanyahu-netanyahu.premium-1.470383> A hozzáférés ideje:2013.02.24.

⁶ Yossi Verter: Haaretz poll: Netanyahu beats election rivals, right-wing bloc grows stronger, Oct.11, 2012 <http://www.haaretz.com/news/national/haaretz-poll-netanyahu-beats-election-rivals-right-wing-bloc-grows-stronger.premium-1.469240> A hozzáférés ideje:2012.10.15.

⁷ Lahav Harkov: Poll: 53% of Israelis believe PM best for security, 01/08/2013 <http://www.ipost.com/Diplomacy-and-Politics/Poll-53-percent-of-Isrealis-believe-PM-best-for-security> A hozzáférés ideje:2013.01.12.

a Likudot, túsul ejtették a miniszterelnököt. A „zöld vonalon átkelt” (Izrael Ciszjordániától elválasztó 1949-es fegyverszüneti vonal – G. Gy.) telepesek megvalósítják azt, ami annak idején az algériai francia gyarmatosítóknak nem sikerült: az anyaország birtokbavételét. A szerző hangsúlyozza, hogy az Izrael most elfoglaló politikai erők szélsőségesek. Meggyőződése, hogy az általuk irányított ország „előbb vagy utóbb” a „realitás falába” ütközik. Kibontakozik egy „nemzeti mozgalom”, mely véget vet majd a második okkupációnak. De az ár nagyon keserves lesz, s lehet, hogy a korábbi okkupáció eredményei a Nyugati Parton is visszafordíthatatlanokká válnak.⁸

A politikai erővonalak Savit által jelzett mozgását David Remnick, a *New Yorker* nemzetközileg is jól ismert szerkesztője más aspektusból próbálta kiegészíteni. A választások előestéjén megjelent terjedelmesebb cikkében a radikális jobboldal, közelebről a telepesekkel szorosán összefonódó, Naftali Bennet vezette vallásos cionista szerveződés jelentős megerősödését prognosztizálta. Szerinte ennek a blokknak nemcsak a telepesek eddigi foglalásának megerősítése a célja, hanem az is, hogy az említett csoportosulást, a Bájtt Hajehudi (Zsidó Haza) pártot „élcsapattá”, „az egész ország ideológiai-szellemi orientációs pontjává” tegye. Míg az államalapítás utáni évtizedekben a „szocialista kibucnyikok kisebb körének” ethosza volt domináns, s ők uralták az állami intézményeket, az elkövetkező időben „a telepesek által vezetett vallásos nacionalisták” akarják majd ugyanezt elérni.⁹

Karl Vick, a *Time* magazin jeruzsálemi tudósítója egy Bennettel készült, négy nappal a választások előtt közreadott interjújának felvezető részében rámutatott arra, hogy Izraelben a jobbrtolódás jóval gyorsabb ütemben ment végbe, mint ahogy erre Netanjahu számított, s nem valószínű, hogy ez a folyamat lelassul. A Bájtt Hajehudi támogatottságának látványos növekedése ezt a trendet jól érzékelteti. A csoportosulás támogatottsága nagyban erősödött a fiatalok körében, akik a nacionalizmus, a jobboldali eszmeiség iránt nyitottabbak, mint a szüleik.¹⁰ Úgy véli, hogy a politikai cselekvést tekintve a vallásos nacionalisták, a meghatározó erejüket alkotó ortodox telepesek a leginkább motivált emberek az országban. Meggyőződésük, hogy az 1967-es háború „isten jeladás” volt a Nyugati Part birtokbavételére. Savithoz hasonlóan Vick is arról ír, hogy közülük sokan Izrael „átvételéről”, a kulcspozíciók megszerzéséről beszélnek. Noha a lakosságnak csak körülbelül 10 százalékát alkotják, aktivitásuk ennél jóval nagyobb. Politikai tenni akarásuk mellett ennek fő oka a szekuláris többség erősödő közéleti passzivitása.¹¹

Az Izraelben zajló politikai átrendeződés a több mint egy évtizede tartó regionális változások közepette bontakozott ki. Számos tényező hatására a szóban forgó időszakban a közel-keleti térség arab és más muszlim államaiban az iszlám értékek szerepe a mindennapokban nagyban felértékelődött. Ennek nyomán erősödött az iszlamista politikai szerveződések, közülük is a fundamentalista nacionalista szerveződések politikai befolyása ezekben a társadalmakban. Az e csoportba sorolható Muszlim Testvérek az „arab tavasz” időszakában már két szunnita arab országban, Egyiptomban és Tunéziában az addigi uralkodó szekuláris nacionalisták helyébe léptek. Ezeknek a folyamatoknak, illetve a regionális hatalmi status

⁸ Ari Shavit: The settlers' aim: Occupy Israel, Jan.03, 2013 <http://www.haaretz.com/opinion/the-settlers-aim-occupy-israel.premium-1.491570> A hozzáférés ideje:2013.01.24.

⁹ David Remnick: The Party Faithful/The settlers move to annex the West Bank—and Israeli politics, January 21, 2013 http://www.newyorker.com/reporting/2013/01/21/130121fa_fact_remnick?currentPage=all A hozzáférés ideje:2013.01.28.

¹⁰ A fiatalok politikai preferenciáival kapcsolatos megállapításainál az újságíró egy 12 éves projekt részét alkotó felmérésre célzott, melyet a Friedrich Ebert Stiftung a Macro Center for Political Economics közreműködésével 800-800 (600 zsidó és 200 arab) tinédzser korú és 21–24 év közötti izraeli fiatal bevonásával 2010-ben készített. A fiatalok véleményére jelentős hatást gyakorolt a második intifáda, a gázai kivonulás, a libanoni és a 2009-es gázai konfliktus. A zsidó fiatalok 44 százaléka 1998-ban a biztonságra a legnagyobb veszélyt a világi/vallási törésvonalban látta, az arab–izraeli ellentéteket az első helyre csak 27 százalékuk sorolta. 2010-ben a válaszadók 42 százaléka első helyen az arab–izraeli ellentéteket, 23 százalékuk a világi/vallási törésvonalat említette. A demokratikus értékek támogatottsága a zsidó fiatalok körében az 1998-as 26 százalékról 2010-re 14 százalékra csökkent, az „ultranacionalizmus” vonzereje erősödött. Hatvan százalékuk 2010-ben az erőskezü vezető kormányzását a demokratikus normák érvényesülésénél fontosabbnak tartotta. A zsidó fiatalok körében 1998–2010 között a jobboldal támogatottsága 48-ról 62 százalékra növekedett, a baloldalé pedig 32-ről 12 százalékra csökkent. Ralf Hexel – Roby Nathanson: All of the above: Identity paradoxes of Young People in Israel. Friedrich-Ebert-Stiftung, Macro Center for Political Economics, 2010 <http://www.macro.org.il/lib/4809349.pdf>. A hozzáférés ideje: 2013.01.29.

¹¹ Karl Vick: An Hour with Naftali Bennett: Is the Right-Wing Newcomer the New Face of Israel? January 18, 2013 <http://world.time.com/2013/01/18/an-hour-with-naftali-bennett-is-the-right-wing-newcomer-the-new-face-of-israel/>. A hozzáférés ideje: 2013.01.29.

quóban végbemenő változásoknak messzemenő kihatása van a térség egyik fő konfliktusforrásának, a palesztin kérdésnek a rendezésére.

Az alábbiakban az írás a 19. knesszetválasztással kapcsolatos kérdésekre fókuszál. Néhány kiemeltebb belpolitikai kampánytéma mellett külpolitikai vonatkozásban elsősorban a regionális relációkra tér ki.

A párt- és választási rendszer sajátosságai, főbb választási témák

Izraelben az 1948-as államalapítás után kialakult, erősen polarizált pártrendszernek hosszú időn át egy balközép integráló csoportosulás biztosított egyfajta stabilitást. A Munkáspárt, illetve későbbi nevén a Munkapárt dominanciája az 1970-es évek második feléig tartott. Ezt követően az erőviszonyok összetetté váltak, a politikai palettán ebben az időszakban vált egyik meghatározó tényezővé a másik integráló tömörülés, a jobbközép Likud-tömb, illetve az 1988-as névváltás után a Likud Párt. A nagyon sok változáson átment pártstruktúra csoportosulásait némi leegyszerűsítéssel öt csoportra oszthatjuk: baloldali, jobboldali-liberális, vallásos, etnikai és egyéb alternatív szerveződésekre. E struktúra csoportosulásai zömmel cionista csoportosulások, jelenleg kivételt képeznek az arab etnikai pártok, az askenázi ultraortodox (haredi) szerveződés, s a volt kommunista tömörülés.

A 2013-as választásokat megelőző három parlamenti voksolás eredménye a jobboldali/vallásos mezőhöz tartozó pártok dominanciájáról tanúskodott. A baloldal még az arab pártok szavazatait is beleszámítva messze elmaradt a jobboldal mandátumainak számától. A politikai centrumhoz tartozó szerveződések integráló erővé válására irányuló törekvések tartós eredményt nem hoztak. A legtovább e tekintetben a 2006-os választásokat nagy fölényrel megnyert Kadima Párt jutott, de az általa vezetett koalíció a ciklusát nem tudta befejezni. Ellenzékbe szorultak, s a mostani januári választások előtt a párt a felbomlás küszöbére került. Az Ariel Saron által létrehozott tömörülés felemelkedése nem „egy szerves fejlődés”, hanem elsősorban a Likud válságának eredménye volt. Politikusi garnitúrájának egy jelentős része a lejtmenetbe került kormányzó erőből származott. Ezért a Likud ismételt megerősödése mondhatni törvényszerűen maga után vonta a Kadima meggyengülését.

A választási rendszerben jó ideje rebesgetett újabb változások az erősen polarizált pártstruktúra jelentős átalakulását eredményezhetik. Az országban minden 18. életévét betöltött állampolgár szavazati joggal rendelkezik, s ha kizáró ok nem áll fenn, 21 éves kortól valamilyen párt, pártszövetség jelöltjeként indulhat az arányosság elvén alapuló választásokon. A parlamentbe való bekerülési küszöb történelmi okokból az 1992-es választásig egy százalék volt.¹² Az ekkor megválasztott 13. knesszetbe a pártok másfél százalékos plafon elérésével juthattak be. Ezt a 2006-os választások idejére újabb fél százalékkal tovább emelték. Még a bekerülési küszöb két százalékra történő felemelésével is több mint 10 párt került be a knesszetbe. Az eltérő érdekek az integráló erők gyengülésével a kormánykoalíciók szilárdságát különösen az 1990-es évek második felétől gyakorta próbára tették. Az újítások közé tartozott az a 1996-os választások során életbe lépő törvény, mely a miniszterelnök személyére és a pártlistákra történő szavazást különválasztotta. Ez azonban nem vált be, s a 2003-as választásoktól visszaállt a régi rendszer: a legtöbb mandátumot szerzett pártlista élén álló politikus tehetett kísérletet az új kormány megalakítására.¹³

A sok csoportosulás parlamenti jelenléte nem pusztán a politikai szféra fragmentációját, hanem a társadalomban meglévő politikai, kulturális, etnikai választóvonalakat is jól érzékeltette. A bekerülési küszöb négy százalékra tervezett felemelése – melynek szorgalmazói ettől a kormányzati munka nagyobb stabilitását várják – nyomán várható kényszerű fuzionálás azonban az említett különbségeket bizonyos tekintetben elnagyolhatja. Sokan a de-

¹² Ennek okai a brit mandátum időszakára nyúlnak vissza, amikor a palesztinai zsidó közösség, a jisuv létrehozta a képviselőtestületét. A cél az volt, hogy a fórum munkájába minél több tömörülés tudjon bekapcsolódni, ezért a bekerülési küszöböt alacsonyán állapították meg. Ez a gyakorlat államalapítás után is folytatódott. Gazdik Gyula: Az izraeli pártrendszer fejlődésének főbb jellemzői. *Külügyi Szemle*, 2003/1. sz. 5. o.

¹³ A győztes pártok vezetői közül a koalíciós kormány megalakítása nem mindenkinek sikerült. A 2009-es választásokon 28 mandátummal az élén végzett Kadima Párt vezetője, Cipi Livni a törvényes határidőn belül nem tudta tető alá hozni a koalíciót. Így a köztársasági elnök a 27 mandátumot szerzett Likud vezetőjét, Netanjahut bízta meg kormányalakítással, akinek ez végül sikerült.

mokratikus keretek meggyengülésétől is tartanak. A sorok egyesítésétől elzárkózó kisebb szerveződések tartósan kívül is rekedhetnek a képviselőtestületen. A négy százalékos plafonnak az előző három választásra történő kivetítése alapján 2003-ban 5, 2006-ban 4, 2009-ben pedig 6 csoportosulással kevesebb juthatott volna be a knesszetbe. Az arab etnikai pártok az említett választások egyikén sem tudtak volna mandátumhoz jutni. Ugyanez mondható el a kommunistákat tömörítő Hadasról (Demokratikus Front a Békéért és az Egyenlőségért), melynek tagsága szintén főképp arabokból áll. A baloldali cionista szerveződés a Meretz (Életkedv) jelöltjei az említett választásokon két alkalommal nem tudtak volna a knesszetbe kerülni. A Nemzeti Vallásos Párt helyébe lépő Bajt Hajehudi a megalakulása utáni szavazáson 2009-ben szintén nem került volna be a testületbe.

A változások nem pusztán a pártrendszer eddigi struktúráját érinthetik. A januári knesszetválasztást megelőző kampányban, de már a korábbi hónapokban is az egyik vezető témává az „egyenlő tehermegosztás” kérdése vált. Ennek központi eleme a katonai szolgálat (a férfiaknál 36, a nőknél 24 hónap, s az ezzel járó tartalékosi kötelezettségek), ami elvileg kötelező a zsidók, a drúzok, a cserkeszek számára, de az ország lakosságának 20 százalékát kitevő arab populációval szemben nem elvárás.¹⁴ A többségi zsidó társadalmon belül éles törésvonalat jelent az ultraortodox sorköteles férfiak katonai szolgálatának eltérő szabályozása, a szolgálat alóli mentesítésük lehetősége. A kérdés része a lakosság körülbelül tíz százalékát, több mint 700 ezer főt kitevő haredi populáció társadalmi integrációjának, ami a politika egyik legsúlyosabb dilemmája. A „tehermegosztás” körüli vita még hevesebbé vált azzal, hogy az ultraortodox tradíció és a társadalmi elvárások közti kompromisszum jegyében született „Tal-törvényt” a Legfelsőbb Bíróság 2012 februárjában alkotmányellenesnek nyilvánította, s megtiltotta, hogy azt az augusztus 1-jei lejárat után meghosszabbítsák.¹⁵ Új rendelet nem született, de a status quóban a változások elkerülhetetlenül napirendre kerülnek. A jogi szabályozás azonban gondos mérlegelést igényel: eléggé megalapozottak azok a félelmek, amelyek a kötelező katonai szolgálatnak a haredi közösségre való kiterjesztése esetén erős ellenállással és a kulturális törésvonalak mélyülésétől tartanak.¹⁶ Úgy tűnik, e téren a létszámkeret fokozatos növekedését eredményező törvényi szabályozással lehet előrelépni.¹⁷

A belpolitikai élet másik fő témája a mind súlyosabbá váló szociális feszültség és a gazdasági problémák kezelése volt. Az elmúlt évtized elején jelentkező visszaesést követően 2004–2007 között a reál-GDP évi átlagos növekedési üteme 5,2 százalékot ért el. A globális pénzügy válság Izraelt sem kerülte el: a növekedés 2008-ban mérsékelten (4 százalék), a következő évben drasztikusan visszaesett (0.8 százalék), de az ezt követő két év során a

¹⁴ A sorozástól a nők egy része is mentesülhet akkor, ha férjzett, várandós, gyerekei vannak, illetve ha a katonai szolgálat ellenkezik a vallási meggyőződésével. Ez utóbbi esetben polgári szolgálatot kell vállalniuk. (A 176 ezer fős izraeli hadsereg körülbelül egyharmadát nők alkotják. Az elmúlt évtizedben a tisztek körében is emelkedett a nők részaránya. Mindez a vallásos katonák növekvő jelenlétével kapcsolatban számos problémát is felvet.)

¹⁵ A Legfelsőbb Bíróság volt bírójára, Cvi Tal vezetésével létrejött bizottság tervezete alapján elfogadott törvényt 2002. augusztus 1-jén hirdették ki. Ez kimondta, hogy amennyiben a 18 éves koruk betöltésével katonaköteles korba került ultraortodox fiatalok a jesiva iskolában hetente 45 órát igazoltan a Tóra tanulmányozásával töltöttek, akkor négy évig nem sorozzák be őket a hadseregbe. Az érintettek a 22 éves kor elérésevel (vannak, akiknél valamivel később) a tanulmányuk megszakításával, a szakmatanulás lehetőségével egy év gondolkodási időt kapnak. Ha úgy döntöttek, hogy visszatérnek a jesiva iskolába, akkor a katonai szolgálat alól továbbra is fel vannak mentve. Ha nem akarták folytatni a tanulmányaikat, akkor választhattak egy rövidített, négy hónapos – tartalékosi kötelezettségekkel járó – katonai és egy év polgári szolgálat között. Az ultraortodox fiatalok túlnyomó többsége a jesiva iskolákban való további tanulmányokat választotta. A hosszabb ideig tartó „áthidaló megoldások” (például a katonai szolgálatnak Tóra-tanulmányokkal vagy technikai-műszaki ismeretek elsajátításával való kombinálása) látványos eredményt egyelőre nem hoztak. A hadkötelezettség az ultraortodoxok számára 35 éves korban, az öt-hat gyerekkel rendelkezők számára néhány ével korábban megszűnik. Egy 2008-as kimutatás szerint a 35–54 év közötti haredi férfiak 65 százaléka nem dolgozott, s nem is szándékozott munkát vállalni. A családok férfi tagjainak nagy része rendkívül szerény, de az államháztartásnak rendkívül jelentős terhet jelentő segélyben részesül. Israel: Supreme Court Decision Invalidating the Law on Haredi Military Draft Postponement, <http://www.loc.gov/law/help/haredi-military-draft.php#summary>; Making the Tal Law work, JPost Editorial, 04/26/2010 <http://www.jpost.com/Opinion/Columnists/Article.aspx?id=173924>. A hozzáférés ideje: 2013.03.21.

¹⁶ Yedidia Z. Stern – Jay Ruderman: The Haredim and the State of Israel, September 20, 2012, <http://en.idi.org.il/analysis/articles/the-haredim-and-the-state-of-israel/>. A hozzáférés ideje: 2013.04.01.

¹⁷ Ezt erősítik az elmúlt évek tapasztalatai: a katonai szolgálatot választó haredi férfiak száma 2007-ben 300, 2011-ben 2400 főt tett ki. Ya'alon tells Haaretz readers: A big and strong Likud-Beiteinu will lead Israel safely, January 01, 2013. <http://www.haaretz.com/news/israeli-elections-2013/israeli-elections-news-features/ya-alon-tells-haaretz-readers-a-big-and-strong-likud-beiteinu-will-lead-israel-safely-1.491274>. A hozzáférés ideje: 2013.03.15.

trendvonal öt százalék közelébe került.¹⁸ 2012-ben azonban a növekedés valószínűleg alig haladja meg a 3 százalékot, az ideai várakozások további mérsékelt visszaeséssel számolnak, s lassú javulást a szakértők csak 2014-re prognosztizálnak.¹⁹ A gazdaságpolitika kiemelt prioritása az államháztartási hiány csökkentése, amely 2012 végén meghaladta a GDP 4 százalékát, s hatékony közbeavatkozás nélkül az idén elérheti az 5 százalékot. A kormánypolitika nagy kihívása lesz, hogy a várható újabb megszorító lépések mellett mit tud tenni a nyomasztó szociális gondok enyhítésére. A szegénységi ráta a fejlettebb országok viszonylatában Izraelben kiugróan magas: az elmúlt évtized végén az OECD-átlag (11 százalék) dupláját tették ki: minden öt izraeliből egy szegénységben élt. Ennek okai nem elsősorban a munkanélküliségben keresendők, ez ugyanis az elmúlt években folyamatosan csökkent, s 2011-ben már viszonylag alacsony szintre került (5,6 százalék). Fajsúlyosabb tényező, hogy a 15–64 év közötti népesség körülbelül 40 százaléka egyáltalán nem részese a munka világának. Ez utóbbi csoport főként az arab és a haredi populációhoz tartozókból tevődik össze, ezért a két közösségen belül a szegények részaránya is jelentős (50, illetve közel 60 százalék).²⁰ A tradíció erejét jelzi, hogy e két társadalmi csoporton belül különösen alacsony a munkavállalók részaránya az arab nők (20 százalék) és a haredi férfiak körében (átlagban négyből egy fő). A kisebbségi csoportok közül komoly problémát jelent az Etiópiából származó mintegy 130 ezer zsidó társadalmi integrálása. E családok egy jelentős része nagy szegénységben él, s a munkaképes korban lévők elhelyezkedését a szakmai felkészültség elégtelensége mellett a közösség tagjaival szemben gyakorta tapasztalható előítéletek is nehezítik. Ez a társadalmi jelenség persze nem korlátozódik az etióp kisebbségre.²¹

Tel-Avivot és az ország több nagyvárosát 2011 nyarán korábban nem tapasztalt szociális tiltakozó hullám öntötte el. A „sátras lázadás” elsősorban a középosztály mind nagyobb megélhetési gondokkal küszködő rétegeinek aggodalmát juttatta kifejezésre. A fizetések reálértékének a csökkenése, az alapvető élelmiszerek, az ingatlanárak, az adók emelkedése elleni tiltakozás mellett a követelések között szerepelt a szülési szabadság idejének növelése, az oktatás reformja, a gyermekes családok terheinek csökkentése, a társadalmi igazságosság biztosítása.

A megmozdulások hónapokon át a sajtó kiemelt témájává váltak. A feltűnést keltő elemzések közé tartozott Ari Savit írása, aki a Haaretz hasábjain egy három pilléres támaszkodó „szociális New Deal” megalkotására biztatta a kormányzatot. Az első a szabad piac korlátozása: ki kell mondani, hogy az oktatás- és egészségügy, a jóléti szolgáltatások „nem kereskedelmi termékek, hanem alapvető jogok”. A második a „szabad piac” valóban szabad működése: a piacot ne a monopóliumok, hanem a valódi verseny uralja. A harmadik pedig a „lakáskrizis” azonnali kezelése. A lakáspiac „drámai kudarca” sürgős állami beavatkozást igényel, s ennek révén biztosítani kell negyedmillió új lakás felépítését. Addig is, amíg ez megtörténik, az adópolitika eszközeivel ösztönözni kell a többszáz ezer befektetési céllal épült lakás tulajdonosát arra, hogy olcsón bérbe vagy eladják azokat. Hangsúlyozta, hogy az államtól kapott sok kedvezmény után eljött az ideje annak, hogy az „ingatlanmágnások” is valami jót tegyenek a népnek.²² Savit írásában a neoliberais gazdaságpolitika kritikája a fiatalabb generációkat sújtó egyik fő gondra, a lakáskérdésre lett kihegyezve. Ugyanakkor a globalizáció negatív társadalmi hatásaira történő válaszként a posztwashingtoni konszen-

¹⁸ Country statistical profile: Israel 2013. February 28, 2013. http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-israel-2013_csp-isr-table-2013-1-en. A hozzáférés ideje: 2013.04.03.

¹⁹ Nadav Shemer: OECD: Israeli economic growth to pick up in 2013. <http://www.ipost.com/Business/Business-News/OECD-Israeli-economic-growth-to-pick-up-in-2013>. A hozzáférés ideje: 2013.04.03.

²⁰ Israel: a divided society. Results of a review of labour-market and social policy. January 20, 2010. <http://www.oecd.org/els/44394444.pdf>. A hozzáférés ideje: 2013.04.03.

Israel: Selected Issues Paper, IMF Country Report No. 12/71, April 2012 – www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2012/cr1271.pdf.

²¹ A Kyriat Ono Academy nagy sajtóvisszhangot kiváltó, 2009-ben közzétett felmérése szerint az izraeli munkaadók 83 százaléka csak egyetemi végzettséggel rendelkező palesztint alkalmazott volna. A válaszadók 58 százaléka a haredi közösség tagjait még diplomával sem, 53 százalékuk etiópot úgyszintén semmilyen körülmények között nem fogadott volna fel. A megkérdezettek 86 százaléka nem léptetett volna elő haredi alkalmazottat, ugyanez az arány az arab és etióp munkavállalók esetében 79, illetve 70 százalék volt. (Dana Weiler-Polak.: Study: Israeli employers prefer not to hire Arabs, 09/11/2009 – <http://www.haaretz.com/hasen/spages/1126900.html>). A hozzáférés ideje: 2013.04.09.

²² Ari Shavit: Netanyahu must offer Israelis a social New Deal, 28.07.11 <http://www.haaretz.com/print-edition/opinion/netanyahu-must-offer-israelis-a-social-new-deal-1.375669> A hozzáférés ideje: 2011.08.13.

zus fontos elemei – így az „állam és a piac partnersége”, a jóléti gondoskodás felértékelődése – is megfogalmazódnak benne.

Maga Netanjahu a „lakbérforradalomnak” is nevezett megmozdulások mielőbbi befejezése érdekében 2011. július 26-án tartott sajtókonferenciáján lakásépítési tervet jelentett be a kisebb méretű lakások építésének ösztönzésére. A miniszterelnök 50 ezer lakás két éven belüli felépítésére látott lehetőséget. A kiutat azonban több befolyásos politikai tényező „más irányban” kereste: augusztus elején 42 miniszter, illetve parlamenti képviselő aláírásával petíciót juttattak el Netanjahunak, amelyben felszólították arra, hogy a kormány vegye fontolóra állampolgárok tízezrei számára az „azonnali lakásépítés” lehetőségét „Júdeában, Szamáriában és Jeruzsálemben (azaz annak a keleti, arabok által is lakott részében – G. Gy.)”.²³

A Knesszet Erec Jiszráel lobbija által előterjesztett indítvány, melynek aláírói között a Likudhoz, más jobboldali szerveződésekhez, valamint a Kadimához tartozó politikusok voltak, egyáltalán nem vett tudomást arról, hogy ennek milyen hatása lehet a palesztinokkal való tárgyalásokra. A rendezési folyamat a második Netanjahu-kormány hivatalba lépése, 2009 márciusa óta egy tapodtat sem haladt előre. A választásokat megelőző hónapok kampánytémái között a palesztin kérdés alárendelt szerepet játszott: elsősorban a 2012. őszi újabb gázai konfliktus és az ENSZ Közgyűlés november 29-i határozata nyomán került reflektorfénybe, amely Palesztinának „nem tag megfigyelő állam” státuszt biztosított. A retorzióként bejelentett, a két állam-megoldás megvalósulásának lehetőségét még inkább ellehetetlenítő építkezések a megszállt területeken nagy nemzetközi felháborodást keltettek.²⁴ A palesztin kérdéssel ellentétben az iráni nukleáris programból eredő veszély a kormányzat kül- és biztonságpolitikai prioritásai között nagy hangsúlyt kapott. A Teherán elleni katonai akció lebegtetése a választások időpontjával kapcsolatban számos spekulációra adott alkalmat. Az iráni téma mellett a kampányidőszakban is természetesen sokszor került elő az „arab tavasz”, az ennek nyomán végbemenő regionális átalakulás, s az Egyesült Államok és Izrael kapcsolata.

A választást megelőző időszakot azonban a belpolitika, a pártok közötti versenyfutás, a politikai csoportosulásokon belül lezajlott változásokról szóló hírek dominálták. Ez utóbbit az elemzés az alábbiakban a főbb parlamenti szerveződésekben keresztül próbálja röviden bemutatni.

Likud Párt

A cionizmus revizionista irányzatát képviselő csoportosulás számára a politikai áttörést az 1977-es választási győzelem jelentette.²⁵ A megszállt területeken élő arabok számára eredetileg csak korlátozott autonómiát ígérő szerveződés kezdettől ellenezte az oslói folyamatot: egy ciszjordániai területi kompromisszum elvi lehetőségét csak 1997-től ismerte el. A nacionalista-liberális platformot képviselő csoportosulás prioritásai között kiemelt helyen szerepelt a településpolitikai előmozdítása. Az ekkor Menahem Begin (1913–1992) irányítása alatt álló csoportosulás fő bázisát a „periférián” létrejövő városokban megtelepedett észak-afrikai/keleti (mizrahi) immigráns zsidó családok adták. A Likud jelentős támogatást biztosít

²³ Jonathan Lis: Dozens of MKs to Netanyahu: Solve Israel housing crisis by building in West Bank, Aug.02, 2011, <http://www.haaretz.com/news/national/dozens-of-mks-to-netanyahu-solve-israel-housing-crisis-by-building-in-west-bank-1.376604>. A hozzáférés ideje: 2011.08.13.

²⁴ Az izraeli kormány egy nappal az említett ENSZ-határozat után döntött arról, hogy 3 ezer lakás felépítését engedélyezik a Ciszjordániában és a Kelet-Jeruzsálemben lévő zsidó településeken. Emellett zöld utat adtak a Jeruzsálem és Ma'aleh Adumim település között húzódó E1 zónában egy új, 4 ezer lakásból álló település tervezésének megkezdéséhez. Ennek megvalósulása elvághatja Jeruzsálemet Ciszjordániától, lehetetlenné teheti, hogy egy palesztin állam összefüggő területen jöjjön létre.

²⁵ Az irányzat atyja az orosz származású Vlagyimir Zsobotyinszkij (1880–1940) volt. Ő a zsidó államiságot nemcsak a brit mandátumterületre, hanem az attól 1922-ben leválasztott transzjordán területekre kiterjesztve értelmezte. A zsidó nemzeti otthon fokozatos kialakításáról szóló „organikus” koncepciót revidálva a „történelmi határok között” egy „szuverén zsidó állam” mielőbbi létrehozását sürgette. A nemzeti integráció legfőbb előfeltételének azt tartotta, hogy a tömeges immigráció révén a zsidóság Erec Jiszráelben mielőbb többségi etnikummá váljon. Amikor ez bekövetkezik, akkor lehet a parlamentáris demokrácia elvein nyugvó „normál politikai fejlődésre” áttérni úgy, hogy ez ne veszélyeztesse az „ország zsidó nemzeti karakterét”. Mivel a kolonizáció az arabok részéről ellenállást vált ki, a zsidó nép szülőföldjét „vasfallal” kell megvédeni. Ezen ő egy olyan katonai erőt értett, amely képes az itteni zsidó közösséget megvédeni, s meg tudja törni az arabok ellenállását. Amikor a zsidó többségi állam megvalósul, akkor kezdődhet el a megbékélés, ennek során az araboknak is lehetővé kell tenni az autonómiát a helyi közügyek, az oktatás, a kultúra, a politikai reprezentáció terén. Emlékeztetett arra is, hogy az arab kisebbség jólétének biztosítása „Izrael földje jólétének” egyik fő előfeltétele. (Mendes-Flohr, P.R.-Reinharz, J./ed./The Jew in the Modern World. A Documentary History, Oxford University Press, 1980. 462–465. o.; Ambrus Katalin – Bassa László (vál., szerk.): Jabotinsky írásából. Bp. 1990.)

tott a „periféria” városainak fejlesztésére, s nagy szerepet játszott az askenázihoz képest alárendelt helyzetben lévő mizrahi zsidók politikai öntudatra ébredésének, körükből egy politikai elit felemelkedésének előmozdításában.

A párt utóbbi két évtizedes történetének egyik meghatározó szereplője Bibi Netanjahu, akinek a politikai szocializációjában családi indíttatásánál fogva „a klasszikus revizionista” értékek jelentős szerepet töltek be.²⁶ Az ő 2005-ben kezdődő újabb pártelnöki ciklusa alatt a mizrahi támogató bázis gyengült. Ez főként a neoliberális gazdaságpolitika negatív hatásainak tulajdonítható, amelynek előtérbe kerülése Netanjahu nevével is szorosan összefonódott. Ugyanakkor a párt fórumain, vezetési szintjein nagyban megerősödött a radikális nacionalista erők befolyása. Ennek a politikai mezőnek a Netanjahu irányvonalát gyakorta kritizáló, a helyére pályázó két emblemikus képviselője Móse Feiglin és Danny Danon. Eszmei-politikai alapállásuk különösen a demokratikus jogok biztosítását tekintve több ponton is eltér a revizionista tradíciótól.²⁷ Nézeteik nem mindenben fedik egymást, de mindketten ellenzik, hogy az „ígéret földjéből” az araboknak újabb területeket átengedjenek, s hallani sem akarnak egy palesztin állam létrehozásáról. Ezért a miniszterelnök 2009. júniusi „Bar-Ilán beszédében” említett korlátozott szuverenitást palesztin állami entitás gondolatát is elvetették.

A radikális jobboldal előretörése a választások előtt tartott fórumokon, így a Netanjahu győzelmével végződő január végi pártelnökválasztáson, a Likud májusi konvenciója során világosan megmutatkozott. A választások bejelentése után nem sokkal a miniszterelnök egy váratlan húzással megpróbálta pártja választási győzelmét „borítékolni”, s egyben a saját helyzetét megerősíteni: október 25-én Avigdor Liberman külügyminiszterrel, a Jisráel Bétenu (Izrael a mi hazánk) elnökével tartott sajtókonferencián bejelentette, hogy közös listával vesznek részt a voksoláson. A nagy titokban előkészített egyezség a párt több vezető politikusát is váratlanul érte. Ennek ellenére négy nappal később a javaslat a központi bizottságban – igaz, nyílt szavazás keretében, de – zöld utat kapott. A szélsőjobboldali politikussal kötött alku azonban nem tudta megakadályozni azt a „frontáttörést”, amelyet a választási listáról döntő november 25–26-i jelölésen a „telepeslobbi” hajtott végre. A több mint 123 ezer tagot tömörítő párt Netanjahu vezette listájának véglegesítésekor kiderült, hogy a „klasszikus revizionista” hagyományokat képviselő liberális nacionalista szárny rendkívül meggyengült: a „biztos befutónak” számító első 20 közé nem kerültek be olyan ismert politikusok, mint Dan Meridor, Benny Begin, Michael Eitan, Avi Dichter. Az e csoportba sorolható knesszetelnök, Reuven Rivlin – aki Beginhez hasonlóan – területi kérdésekben hajthatatlan volt, de a kisebbségeket tekintve is fontosnak tartotta a szabadságjogok maradéktalan érvényesítését, néhány helyet visszaesett ugyan, de a „top 20” tagja maradt. Ugyanakkor Danny Danon a 2009-es lista 24. helyéről a 6.-ra lépett előre. Zeev Elkin, a heves indulatokat kiváltó „bojkottellenes törvény” fő kezdeményezője a 20.-ról a 9. helyre lépett elő.²⁸ Az arab parlamenti kép-

²⁶ A jelenlegi miniszterelnök apja, a 102 éves korában elhunyt, litván származású történész, Bencijon Netanjahu Zsobotyinszkij közeli tanítványa volt. Netanjahu másik mentora az orosz cionista vezető egykori munkatársa, Menahem Begin volt. A volt izraeli miniszterelnök a biztonságnak mindig is meghatározó jelentőséget tulajdonított, azt tartotta, hogy csak olyan külpolitika lehet eredményes, melyet erővel is alá tudnak támasztani. Ennek révén lehet ugyanis az ellenfelet az izraeli érdekekkel egybevető kompromisszumra kényszeríteni.

²⁷ Feiglin több kisebb radikális szervezet után 2000-ben lépett be a Likudba. A politikus szerint a zsidók a haza, nem pedig a demokrácia megerősítése végett tértek vissza az ígéret földjére. Izrael nem az összes állampolgárának, hanem a zsidó népnek a hazája. Júdeát, Szamáriát és Gázát Izraelnek anektálnia kell, az itt élő arabok nem tekinthetők nemzetiségnek, a területen csak akkor maradhatnak, ha elismerik az izraeli szuverenitást. Ez esetben a választójog kivételével az alapvető emberi jogokat biztosítani kell a számukra. De a legjobb megoldás az lenne, ha a palesztin családokat pénzügyileg érdekeltté tennék a távozásban. (Harriet Sherwood: How a rattled Netanyahu outflanked Likud's militant settler faction. 9 May 2012, <http://www.guardian.co.uk/world/2012/may/09/netanyahu-likud-settlers>. A hozzáférés ideje:2013.02.11.; Nathan Jeffay: Moshe Feiglin Seeks To Keep Bibi Right, August 05, 2012, <http://forward.com/articles/160462/moshe-feiglin-seeks-to-keep-bibi-right/?p=all>. A hozzáférés ideje:2013.03.01.)

A World Likud elnöke, Danon, aki a választások előtt a knesszet alelnöke is volt, úgy véli, hogy az izraeli szuverenitásnak a Nyugati Part összes zsidó településére ki kell terjednie. Az itteni palesztin városoknak autonóm jogokat kellene biztosítani, de az itt élők politikailag Jordániához kapcsolódnának. A Gázában élők pedig szorosabban Egyiptomhoz kötődnének. A területek nagy részét Izrael közvetlenül ellenőrizné, a többi (Danon a palesztin enklávákra céloz – G. Gy.) felett Izrael biztonsági kontrollt gyakorolna. A ciszjordániai települések építése tovább folytatódna, az itt maradt palesztin lakosság nem élvezne jogegyenlőséget. (Matti Friedman: The new face of Likud, January 8, 2013. <http://www.timesofisrael.com/the-new-face-of-likud-danny-danon/>. A hozzáférés ideje:2013.02.26.)

²⁸ A 2011 nyarán elfogadott törvény értelmében büntethetők azok az állampolgárok, szervezetek, amelyek gazdasági, kulturális, tudományos bojkottra szólítanak fel Izraellel, az ország intézményeivel, az izraeli ellenőrzés alatt álló régiókkal szemben. A törvény felszólította a kormányt, hogy ne létesítsen kereskedelmi kapcsolatokat olyan vállalatokkal, melyek hajlandók ilyen bojk-

viselőket „árulóknak” nevező, az illegális szudáni bevándorlókat rosszindulatú daganathoz hasonlító Miri Regev a korábbi 27.-ről a 14. helyre rukkolt előre.²⁹ Móse Feiglin, aki korábban nem is volt a knesszet tagja, most azonnal a lista 15. helyére került. Az eredmények nyilvánosságra kerülése után Feiglin kijelentette, hogy „ez még csak a kezdet, a Templomhegyen fel fogjuk építeni a Templomot, s megvalósítjuk a célunkat ezen a földön.”³⁰ Az említett szereplők a Likud-Bétenu közös listán is „biztos befutó” helyekre kerültek.³¹ A változásokat az ismert újságíró, a Jewish People Policy Institute munkatársa, Shmuel Rosner úgy jellemezte, hogy a Likud Párt 2012-ben megtisztította a sorait az „arisztokráciája”, azaz a „liberális-nacionalista szárny” maradványaitól.³² Kemény szavak voltak ezek annak fényében, hogy a csoportosulás 2006 óta érvényben lévő platformja világosan kimondta, hogy a szerveződés „nemzeti-liberális párt”.³³

Némi meglepetésre a választási kampány során a két csoportosulás közös platformmal nem rukkolt elő. Ebben nagy szerepet játszott, hogy nem tudtak mit kezdeni az említett „Barllan beszéddel”. A december 25-én tartott közös kampánynyitó rendezvényen Netanjahu hangsúlyozta, hogy folytatják az építkezéseket a Nyugati Parton és Kelet-Jeruzsálemben lévő településeken. Megerősítette, hogy Jeruzsálem egységes közigazgatással továbbra is izraeli szuverenitás alatt fog maradni. Úgy vélte, hogy ő az egyetlen politikus, aki képes az országot megvédeni az iráni és a terrorista veszéllyel szemben. A miniszterelnök a kötelező katonai szolgálatról egységes törvény megalkotását, kormányzati és szociális reformokat ígért, ez utóbbiak közül is kiemelve a lakásárak csökkentésének fontosságát.³⁴

Jiszáel Bétenu

A csoportosulást a moldovai származású, a politikai tevékenységét a szélsőséges Káh Pártban elkezdő, majd több éven át a Likudban tevékenykedő Avigdor Liberman hozta létre 1999-ben.³⁵ A párt – melynek eszmei gyökerei sok vonatkozásban szintén Zsobotyinszkij

kottban közreműködni. Lahav Harkov: Anti-boycott bill becomes law after passing Knesset, 07/11/2011. <http://www.jpost.com/Diplomacy-and-Politics/Anti-boycott-bill-becomes-law-after-passing-Knesset>. A hozzáférés ideje: 2013.03.14.

²⁹ Mairav Zonszein: Kadima MK: Send leftists to camps; MKs attack African refugees, May 29, 2012 <http://972mag.com/kadima-mk-send-leftists-to-prison-camps-mks-attack-african-refugees/47077/>. A hozzáférés ideje: 2013.02.23.

³⁰ Raphael Ahren: Moshe Feiglin leads hardliners' rise on Likud's Knesset slate, at expense of moderates, November 27, 2012, <http://www.timesofisrael.com/hardliner-moshe-feiglin-set-to-become-mk-as-likud-chooses-hawks-over-moderates-for-knesset-slate/>. A hozzáférés ideje: 2012.11.29.

³¹ A közös lista összeállításáról szóló megállapodás szerint a két párt első két helyét elfoglaló politikusok után 2:1-es megoszlás érvényesült: a Likud-lista soron következő két szereplőjét egy Bétenu-jelölt követte. A közös listán Danon a 9., Elkin a 14., Regev a 21., Feiglin a 23. helyet foglalta el. (Likud Beitenu Knesset List Top 40, December 6, 2012 in English. <http://knessetieremy.com/2012/12/06/likud-beitenu-knesset-list-top-40-in-english/>. A hozzáférés ideje: 2012.12.27.

³² Shmuel Rosner: The Life and Soul of the Party, March 13, 2013 <http://latitude.blogs.nytimes.com/2013/03/13/israels-likud-party-guts-its-liberal-nationalist-core/>. A hozzáférés ideje: 2013.05.09.

³³ The Likud Party Constitution, Official Version as of 1Heshvan 5767 - October 22, 2006 <http://israel.patriotactionnetwork.com/likud-party-constitution/>. A hozzáférés ideje: 2013.02.18.

³⁴ Ilan Ben Zion: Likud-Beytenu puts Jerusalem, settlement construction at fore of its election campaign, December 26, 2012, <http://www.timesofisrael.com/likud-beytenu-puts-jerusalem-settlement-construction-at-fore-of-campaign/>. A hozzáférés ideje: 2013.04.21.; Netanyahu: I'll strengthen settlements during next 4 years. 12/25/2012 21:18 <http://www.jpost.com/Diplomacy-and-Politics/Netanyahu-Ill-strengthen-settlements-during-next-4-years>. A hozzáférés ideje: 2013.04.21.

³⁵ Az 1988-ban betiltott Káh Párt vezetője, egy egyiptomi származású merénylő által New Yorkban 1990 novemberében meggyilkolt Méir Kahane rabbi úgy vélte, hogy a cionizmus és a nyugati demokrácia értékei nem összeegyeztethetőek. Nem lehet egyszerre zsidó államot akarni és a nem zsidó kisebbségnek megadni a lehetőséget ahhoz, hogy többséggé váljon. A judaizmus csak akkor fogadja el a demokráciát, ha az a Tóra törvényei által megszabott keretek között érvényesül. Egy ilyen államnak a vezetőjét nevezhetik királynak vagy köztársasági elnöknek, bizonyos funkciókat elláthat a parlament, de a legfontosabb, hogy a főbb törvényeket a rabbinikus bíróság hagyja jóvá. Kahane szerint az állam zsidó többségének biztosítása érdekében kompenzációval vagy erőszakkal, de meg kell szabadulni az ország területén élő kisebbségektől, közülük is elsősorban az araboktól. Csak azok maradhatnak, akik vállalják, hogy állampolgárság és szavazati jog nélkül „külföldiként” élnek az országban. Izrael Állam megalakulását a messiás kor kezdetének tartó Kahane úgy vélekedett, hogy Khomeini és az iszlám „bizonyos tekintetben” közelebb áll a judaizmushoz, mint Rousseau, Locke vagy Jefferson. (Raphael Mergui-Philippe Simonnot: God's Law: an Interview with Rabbi Meir Kahane, Posted on August 25, 2010, <http://rabbikahane.wordpress.com/2010/08/25/rabbi-kahane-interview-with-raphael-mergui-and-philippe-simonnot/>. A hozzáférés ideje: 2013.05.11.). Lieberman az 1980-as évek végén találkozott Netanjahuval, később az 1996-os választások idején már a kampányfőnöke lett. Netanjahu kormányfővé választása után ő lett a miniszterelnöki iroda főigazgatója. A Likudon belüli ellenzék elszigetelésére alkalmazott módszerei, a pártkonvenció ama határozatának „előkészítése” miatt, hogy a jövőben ne a tagság, hanem a Netanjahu által ellenőrzött központi bizottság döntsön a képviselőjelöltek személyéről, támadások keresztüztübe került, s 1997 végén lemondásra kényszerült. Gershon Gorenberg:

nézeteire vezethetők vissza – tagjainak túlnyomó többségét ma is a volt Szovjetunió területéről bevándorlók alkotják. A jobboldali szerveződés mandátumainak száma a korábbi négy választás során folyamatosan növekedett, s egy évtizeddel a létrejötte után már a knesszet harmadik legerősebb pártjává küldötte fel magát.³⁶ A párt fő bázisának megtartásában nagy szerepet játszott, hogy Liberman nagy súlyt helyezett a FÁK-országokból érkezőket érintő fontos témákra, köztük a vallási konverzió folyamatának könnyítésére és a polgári házasság kérdésére.

A ciszjordániai településen élő Liberman népszerűségét – különösképp az „orosz” bevándorlók, illetve a telepések körében – az arabellenes politikai megnyilvánulások szintén nagyban erősítették. Ezek sorába tartozott a 2004 májusában ismertté vált „lakott területek cseréjének terve”, amely az arab lakosok körében felzúdulást keltett, s még a keményvonalas Saron miniszterelnök is ellenezte. A „Liberman-terv” a zsidó telepések által lakott ciszjordániai területekért cserébe arabok által sűrűn lakott izraeli területeknek a Palesztin Hatóság részére történő átengedését javasolta. A terv megvalósulása az izraeli arab populáció arányát 90 százalékkal csökkentette volna³⁷. Az ország arab lakosait „ötödik hadoszlop” tekintő Liberman a 2009-es kampány időszakában „dobta be” az állampolgári hűségeskürről szóló indítványt, de ilyen messze a második miniszterelnöki ciklusát márciusban elkezdő Netanjahu sem mert elmenni. Így koalíciós partnerének, Libermannak meg kellett elégednie azzal, hogy a kormány által benyújtott törvénytervezet 2010 októberében „csak” az újonnan letelepedni szándékozó nem zsidóknak írta elő az állampolgári hűségesküvet „Izraelre, mint zsidó és demokratikus államra”.³⁸ Az új kormányban miniszterelnök-helyettesi és külügyminiszteri tisztséget betöltő Liberman azonban nem érte be ennyivel. Főként a pártjához tartozó képviselők kezdeményezésére a knesszet 2011 márciusában több, főként az arab kisebbség ellen irányuló rendelkezést is elfogadott. Ezek között volt a „nakba törvény”, mely felhatalmazta a pénzügyminisztérium illetékeseit arra, hogy bírságot vessenek ki ama önkormányzatokra, közintézményekre, államilag is támogatott szervezetekre, amelyek lehetővé teszik, hogy az izraeli függetlenség napján gyászmemorialis rendezést tartsanak. Ugyanezen a napon szavazták meg azt a törvényt, amely lehetővé tette kisebb közösségeknek Galileában és a Negev-térségben, hogy döntsenek az újonnan letelepedni szándékozók befogadásáról.³⁹ A „márciusi csomag” része volt az „állampolgári hűségről” szóló, jóváhagyott törvény. Ez zöld utat biztosított a Legfelsőbb Bíróságnak arra, hogy a börtönbüntetés mellett megvonja az állampolgárságot azoktól, akik kémkednek, hazaárulást, terrorizmusra utaló bűncselekményt követnek el, s háború esetén az ellenséget segítik.⁴⁰

The Minister for National Fears, April 3, 2007, <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2007/05/the-minister-for-national-fears/305775/>. A hozzáférés ideje:2013.05.02.)

³⁶ A párt a megalakulás évében tartott választáson 4, 2003-ban kisebb jobboldali csoportokkal blokkot alkotva Nemzeti Unió néven 7, 2006-ban eredeti nevén 11, 2009-ben 15 mandátumot szerzett. Yisrael Beiteinu in the Knesset Elections, <http://en.idi.org.il/tools-and-data/israeli-elections-and-parties/political-parties/yisrael-beiteinu/>. A hozzáférés ideje:2013.04.20.; Gazdik Gyula: i.m. 21.o.

³⁷ A három területcsere tárgyát képező izraeli arab terület: északon Galilea középső és déli sávja, a középső területen a zöld vonal mentén húzódó arab falvak és városok, valamint a Negev-térség északi, beduinok által lakott része. Lieberman Plan, <http://en.academic.ru/dic.nsf/enwiki/4058956>. A hozzáférés ideje:2013.04.17.

³⁸ A rendelkezés főképp azokat palesztinokat érintette, akik izraeli arabokkal kötendő házasság céljából akartak Izraelben letelepedni. De kiterjed például a szudáni menekültekre, valamint az itt tevékenykedő és állampolgárságot biztosítani kívánó keresztény/keresztyén egyházi személyekre. (A zsidó államra esküdnenek az arab menyasszonyok? NOL, 2010. október 8. http://nol.hu/kulfold/a_zsido_allamra_eskudnenek_az_arab_menyasszonyok. A hozzáférés ideje:2013.05.06.) A törvény nem pusztán a kisebbségek képviselői részéről váltott ki rosszallást, hanem helytelenítették olyan Likud-politikusok is, mint Rivlin, Meridor, Begin, Eitan, valamint több munkapárti politikus. A Haaretz publicistája, Gideon Levy a szavazás után arról írt, hogy a „Mostantól egy új, hivatalosan is jóváhagyott etnokratikus, teokratikus, nacionalista, rasszista államban élünk.” Harriet Sherwood: Israel proposes Jewish state loyalty oath for new citizens, 10 October 2010, <http://www.guardian.co.uk/world/2010/oct/10/israel-jewish-oath-new-citizens>. A hozzáférés ideje:2013.04.07.

³⁹ Final Vote Today on Nakba Law and Acceptance to Communities Bill, March 22, 2011 <http://www.acri.org.il/en/2011/03/22/final-vote-on-nakba-law-and-acceptance-to-communities-bill/>. A hozzáférés ideje: 2013.04.07. (A palesztinok a nakba (katasztrófa) napjának tekintik május 15-ét, Izrael Állam megalakulásának napját, arra emlékezve, hogy ezzel vette a kezdetét 1948-ban az itteni arab társadalom széttűzése.)

⁴⁰ Jonathan Lis: Knesset passes law to strip terrorists of Israeli citizenship, March 28, 2011

<http://www.haaretz.com/news/national/knesset-passes-law-to-strip-terrorists-of-israeli-citizenship-1.352412>. A hozzáférés ideje:2013.04.09.

A párt parlamentiképviselő-jelöltjei a Likuddal ellentétben nem választás, hanem a pártelnök, illetve egy szűkebb testület döntése nyomán kerülnek a listára. A széles körű felhatalmazással rendelkező pártvezető mellett a szerveződés második embere jelenleg Jáir Samír, aki csak az elmúlt évben csatlakozott a csoportosuláshoz. Az egykori miniszterelnök, Jichak Samír fia a légierőnél, a repülőgépiparban eltöltött évtizedek után evezett politikai vizekre, s az apjához hasonlóan keményvonalas felfogást képvisel. A palesztin kérdésben semmiféle engedményre nem hajlandó, még Liberman „területcseréje” is távol áll tőle. Személye reflektorfénybe kerülhet, amennyiben a párt vezetője ellen jelenleg folyó bírósági eljárás a politikai elítélésével végződik. A csalással, hatalommal való visszaéléssel vádolt Liberman 2012. december 14-én lemondott a tisztségéről, de pártja kampányát ő irányította. A Netanjahuval tartott december 25-i közös kampánynyitó rendezvényen az egység fontosságát hangsúlyozta, s elsőprő győzelmet várt a parlamenti választásoktól.

Bájt Hajehudi

A párt a hosszú évtizedeken át stabil kormánytényezőnek számító, de 2005 után mind súlyosabb válsággal küszködő Nemzeti Vallásos Párt örökébe lépve 2008 novemberében jött létre. Az ortodox csoportosulás vezetője 2012 novemberében egy ambiciózus multimilliomos politikus, Naftali Bennett lett. Netanjahu kabinetirodájának korábbi vezetője, aki a telepések fő érdekképviselői szervezetének, a Yesha Tanácsnak az ügyvezető igazgatója, az „Én Izrael” mozgalom egyik megalapítója volt, 2012 májusában „igazolt” a Likudból a Bájt Hajehudiba.

Bennett úgy vélte, hogy a vallásos cionizmus jelentős befolyással rendelkezik az izraeli társadalomban, de ez nem tükröződik a parlamenti életben. Eljött az ideje annak, hogy az irányzat képviselői kezükbe vegyék az ország irányítását. A befolyás folyamatos biztosításának elengedhetetlen feltétele, hogy a pártot a szekuláris cionisták is mind nagyobb számban támogassák. Karl Vick említett interjújában a csoportosulás vezetője hangsúlyozta, hogy a cionizmus atyjának, Theodor Herzlnek a „létbiztonság megteremtésére alapozott cionizmus”, s ennek nyomán „egy biztonságos menedékhelyként” szolgáló állam létrehozása annak idején történelmi szükségszerűség volt. De több mint hatvan évvel Izrael létrejötte után az állam e funkciója többé már nem elegendő. Továbblépni az eredeti forrásokból merítő, a „zsidó értékekre alapozott cionizmus” dominánssá tételével lehet. Kiemelte, hogy nagy figyelmet fordítanak a „második intifáda-generációhoz” tartozó fiatalok megnyerésére, akik tisztában vannak azzal, hogy a kaotikus közel-keleti térségben erősnek kell lenni a fennmaradás érdekében. Bennett az interjúban azt is kijelentette, hogy a küszöbön álló választások tétje nem az, hogy ki lesz a miniszterelnök, hanem az, hogy ki lesz az erős ember a minden bizonnyal harmadszor is kormányt alakító Netanjahu mögött.

A választások előtt több mint 50 ezer fős taglétszámmal rendelkező csoportosulás platformja aláhúzta, hogy a szerveződés Izrael Állam zsidó jellegének erősítésére törekszik, ugyanakkor tiszteletben tartják a kisebbségek, köztük az országban élő arabok jogait. A párt erősíteni szeretné a zsidó-cionista identitást a fiatalok körében, s az egyenlő lehetőségek biztosításával javítani szeretné e generáció érvényesülési lehetőségeit. Gazdasági-szociális kérdésekről szólva a dokumentum megállapította, hogy az országban sokan nem élvezhetik a prosperitás áldásait. Megoldásként az oktatási feltételrendszer javítását, „ahol lehetséges”, a monopóliumok megszüntetését, adócsökkentést, a szociális ellátás javítását, a periférikus területek fokozott fejlesztését ígérte. Nagy vitákat váltott ki a programnak az a része, mely egyrészt a Legfelsőbb Bíróság és a legfőbb ügyész kiterjedt jogköreinek átértékelését, a bírói testület „liberális-baloldali többségének” megváltoztatását, másrészt annak megszüntetését sürgette, hogy a média „a történelmi elit” egy szűkebb szegmensének szócsöveként funkcionáljon. A dokumentum Izrael „Tel-Aviv Állammá” válását korrigálendő „történelmi tévedésnek” tartotta. Azaz a legnagyobb szekuláris centrum szellemiségét háttérbe szorítva a középpontba a telepés ethoszt és ezzel együtt a településpolitika fokozott felkarolását állították. Fontosnak tartották, hogy az ultraortodox dominanciájú főrabbinátuson belül erősítsék a cio-

nizmushoz közel álló rabbik befolyását. A platform fokozott erőfeszítést ígért Izrael nemzetközi megítélésének javítására, de leszögezte, hogy mindezt nem engedmények, hanem annak hangsúlyozása mellett kívánják elérni, hogy Izrael földje a bibliai időkől kezdve a zsidó néphez tartozik. Az ország „a demokrácia és a szabadság szigete” a „totalitárius arab rendszerek óceánjában”, egyúttal a Nyugat „frontvonala” az „iszlám áradattal” szemben. A párt által képviselt szélsőséges nacionalizmus a palesztin kérdés kezelésében is jól tükröződött. A dokumentum egyaránt elutasította a két állam-megoldást és a Nyugati Part teljes annektálását. A dokumentum ehelyett a Bennett-tervre utalt, amely a közvetlen izraeli ellenőrzés alatt lévő, a ciszjordániai régió 60 százalékát alkotó „C” övezet annektálását szorgalmazta.⁴¹ A terv szerint az itt élő mintegy 50 ezer palesztin izraeli állampolgárságot kapna. A program határozott lépéseket sürgetett az illegális bevándorlás teljes leállítására.⁴²

Munkapárt (Ha'Avoda)

A csoportosulás a brit mandátumkorszakban létrejött, az államalapításban meghatározó szerepet játszó Munkáspárt jogutódaként 1968-ban jött létre. A történelmi elődszervezet politikai dominanciáját a Munkapárt egy évtized után elvesztette, s mára már csak árnyéka egykori önmagának. Ez egyrészt az arab–izraeli békefolyamat kudarcaira vezethető vissza, amelybe a párt jelentős politikai tőkét investált, másrészt a társadalomban az 1990-es évektől végbemenő változásokra, a kollektivisták értékek vonzerejének csökkenésére. Az átalakulási folyamat következtében a párt olyan jelentős támogató bázisai, mint az Általános Héber Munkásszövetség (Hisztadrút) és a meghatározó szövetkezeti föderációk meggyengültek. Az elmúlt évtizedben a párt élére került vezetők a hatalmi harc, a kormányzati tevékenységre való fókuszálás, a koalíciós viták közepette kevesebb figyelmet fordítottak a kor kihívásaira adandó válaszokra. A párt utoljára 1999–2001 között adott miniszterelnököt, de az ezt követő három parlamenti választás során egyszer sem érte el a 20 mandátumot. A mintegy 60 ezer tagot számláló csoportosulás helyzetét tovább gyengítette, hogy a párt élén álló Ehud Barak 2011. januári lemondása után a parlamenti frakcióból többen is távoztak.⁴³ A Munkapárt vezetőjévé 2011 szeptemberében Selli Jahimovicsot választották. Az újságíróból lett politikus igyekezett a párt holdudvarától függetleníteni magát. Az ellentétek következtében a jelöltlistáról döntő 2012. novemberi fórum után a csoportosulás két korábbi vezetője, Amir Peretz és Amran Micna is kilépett a pártból.

A Jahimovics névvel fémjelzett választási platform, mely az etatizmus ismételt erősítésére vett irányt, több fázisban vált ismertté. A gazdasági-szociális reformjavaslatok 2012. december elején, a többi a hónap utolsó hetében került a szélesebb nyilvánosság elé. A programhoz fűzött üzenetében a pártelnök kiemelte, hogy a csoportosulás államalapító párt,

⁴¹ Az átmeneti palesztin autonómiáról szóló 1995. szeptemberi izraeli–palesztin egyezmény Ciszjordániát három részre osztotta. Az „A” övezetbe azok a területek kerültek, ahol a biztonsági-közigazgatási ellenőrzés palesztin kézben volt. Ide tartoztak a nagyobb palesztin lakossági központok, mely a régióknak csak 17 százalékát alkotta. Az autonóm zóna nagy része a „B” zónában szerepelt: a kisebb városok, falvak és menekülttáborok tartoztak ide. E területeken a közigazgatási ellenőrzés teljesen, a biztonsági csak részben volt palesztin kézben. Itt az általános biztonsági felügyelet, míg a zsidó településeket is magában foglaló „C” zónában a teljes körű ellenőrzés izraeli kézben maradt. Ez utóbbiak Jeruzsálem nélkül Ciszjordánia körülbelül 60 százalékát tették ki. A C övezetben lévő palesztinok számáról a tervben szereplő adat eléggé vitatott. Chaim Levinson például azt írja, hogy Bennett nem vett figyelembe nagyjából 200 falut, melyek egy része az A, illetve a B zónába nyúlik át, továbbá a C zóna felé terjeszkedő palesztin városi övezeteket. Ezek lakóival együtt már 150 ezer C övezetben lakó palesztinról lehet beszélni. Chaim Levinson: Bennett's West Bank plan ignores existence of about 100,000 Palestinians, January 17, 2013 <http://www.haaretz.com/news/israeli-elections-2013/israeli-elections-news-features/bennett-s-west-bank-plan-ignores-existence-of-about-100-000-palestinians.premium-1.494645>. A hozzáférés ideje: 2013.04.02. Egy másik publicista, Amira Hass rámutat arra, hogy a bal- és jobboldali kormányok 1967 utáni politikája nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Bennett ezzel az elképzeléssel előállhatott. Írása alcímében egyenesen úgy fogalmaz, hogy Bennett terve a Nyugati Part izraeli ellenőrzés alatt lévő részének annektálására „csak egy következő logikus lépés Izrael ama történelmi erőfeszítésében, hogy gettósítsa a palesztinokat”. Szerinte nem az a lényeg, hogy pontosan hány palesztin lakik a C övezetben. Ha 300 ezren élnének is ott, s elfogadnák az állampolgárságot, „az izraeli bürokrácia akkor is megtalálná a módját az életük megkeserítésének.” A szerző számos példát sorol fel az életfeltételek – kényszerű elvándorláshoz vezető – ellehetlenítésére. Amira Hass: Palestinian ghettos were always the plan. Jan. 20, 2013 <http://www.haaretz.com/news/israeli-elections-2013/israeli-elections-opinion-analysis/palestinian-ghettos-were-always-the-plan.premium-1.495144>. A hozzáférés ideje: 2013.04.02.

⁴² Because Israel is our Jewish Home. <http://baitvehudi.org.il/englp/our.htm>. A hozzáférés ideje: 2013.04.03.

⁴³ Ehud Barak, aki a regnáló kormányban továbbra is védelmi miniszter maradt, a távozása után létrehozta az Acmaut (Függetlenség) Pártot. A 13 munkapárti képviselőből négyen követték.

mely a politikai irányvonalának kialakításánál a cionista, a szociáldemokrata értékekre és a gyakorlati tapasztalatokra támaszkodik. Különösen a korábbi évtized belpolitikai folyamatai következtében ezektől a támaszoktól az állam nagyon távol került, a gazdag és szegény rétegek közötti szakadék az egyik legszélesebb a nyugati világban.⁴⁴

A platform – Jahimovics által kiemelten kezelt – gazdasági-szociális fejezete ennek okát a kormányzati szerepvállalás csökkenésében, a piaci és a közérdek közötti egyensúly megbomlásában látta. A párt szerint a kiutat egy „virágzó szabadpiac mellett” a „jóléti állam megújított modellje”, a privatizáció beszüntetése, közszolgáltatások bővítése, az egészségügy fejlesztése, megfelelő védelmet nyújtó szociális háló jelenthetik. Kiemelt feladatnak tartották a munkanélküliek, szegények számának csökkentését, a nyugdíjrendszer stabilizálását, a lakáshoz jutás könnyítését, az igazságosabb piaci versenyfeltételek megteremtését.⁴⁵

A demokráciával, a jogállamiság tiszteletben tartásával, a civil társadalom erősítésével foglalkozó fejezet Bennett pártjával ellentétben hangsúlyozta a Legfelsőbb Bíróság státusa megerősítésének, a jogrendszer más intézményeivel együtt függetlensége megőrzésének a fontosságát. Ennek nagy jelentőséget tulajdonítottak a demokratikus vívmányok fenntartásában. A választási program fontos célként jelölte meg az alkotmány mielőbbi kimunkálását.⁴⁶ A dokumentum is hangsúlyozta, hogy Izrael a zsidó nép hazája, ugyanakkor aláhúzta, hogy a szerveződés a zsidók, az arabok, a drúzok és a cserkeszek pártja. Az említett etnikai csoportok társadalmi helyzetében fennálló jelentős különbségek csökkentését a választási platform kiemelt feladatnak tartotta. A haredi közösség integrációjával kapcsolatban a „Ben-Gurion-i keretek” talaján állt, mely eredetileg korlátozott számú jesíva hallgató számára akarta lehetővé tenni a katonai szolgálat alóli mentességet. A dokumentum az etióp bevándorlók integrációjának előmozdítására, a menedékkijogot kérők, illetve a menekültek helyzetének rendezésére átfogó javaslatokat kidolgozását ígérte.⁴⁷

A platformban körvonalazott „diplomáciai/biztonsági doktrínát” bemutató sajtókonferencián a párt vezetői Netanjahut és Libermant tették felelőssé Izrael nemzetközi elszigetelődéséért. Úgy vélték, hogy a miniszterelnök a palesztin kérdésben csak szavakban támogatja a két állam-megoldást, s figyelmeztettek arra, hogy a megállapodás elmaradása azzal a veszéllyel fenyeget, hogy Izrael apartheid állammá válik.⁴⁸ A platform a palesztin rendezést tekintve a párt régóta hangoztatott két állam-stratégiáját képviselte, ennek megvalósításához irányadónak továbbra is a „Clinton-paramétereket” tekintette.⁴⁹ Az egyoldalú lépések helyett a tárgyalásos megoldást szorgalmazta. Egyértelművé tette, hogy a ciszjordániai izraeli biztonsági válaszfaltól keletre lévő zsidó településeket fel fogják számolni, az érintett telepések kárpótlásban fognak részesülni. A rendezés számos eleme azonban nem volt kimunkálva, az „arab tavasz” kapcsán zajló átalakulás megítélésénél is általánosságokra szorítkoztak. A dokumentum a regionális és Izrael biztonsága szempontjából súlyosnak tartotta az iráni nukleáris programból eredő veszélyt, ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy a katonai megoldáshoz csak végső esetben szabad folyamodni. A Munkapárt programja nagy fontosságot tulajdonított az Egyesült Államokkal, az EU-államokkal való szoros együttműködésnek. A regionális partnerek közül pedig elsősorban Egyiptommal, Jordániával, továbbá Törökországgal és az öbölállamokkal való kapcsolatépítést szorgalmazták.⁵⁰

⁴⁴ Labor Platform: A Word from the Chairperson, 16/01/13, <http://www.shelly.org.il/node/7934>.

⁴⁵ Labor Platform: Socio – Economic Doctrine, 16/01/13 <http://www.shelly.org.il/node/7933>. A hozzáférés ideje: 2013.05.22.

⁴⁶ Izrael ama országok közé tartozik, melyeknek nincs írott alkotmányuk. Az államalapítás után az ultraortodox és cionista vezetők közötti kompromisszum az alkotmányról szóló döntés elhalasztásához vezetett. Áthidaló megoldásként 1950 júniusában elfogadtak egy határozatot arról, hogy az alkotmány fejezeteit a parlament külön-külön fogja jóváhagyni, s ha mind elkészül, akkor ezt tekintik majd az ország alkotmányának. Az egyes „alaptörvények” alkotmányos státuszt a Legfelsőbb Bíróság döntése nyomán kapnak. Az ezeket kiegészítő ítélkezési gyakorlat elsősorban a „common law” elveire támaszkodik.

⁴⁷ Labor Platform: Civil Society, Democracy and the Rule of Law, 15/01/13 <http://www.shelly.org.il/node/7914>

⁴⁸ Lahav Harkov. Yacimovich calls for return to peace talks, 12/23/2012 <http://www.ipost.com/Diplomacy-and-Politics/Yacimovich-calls-for-return-to-peace-talks>. A hozzáférés ideje: 2013.03.04.

⁴⁹ Clinton amerikai elnök 2000 decemberében előterjesztett terve a Gázai övezet teljes, a nagyobb településblokkok izraeli annektálása miatt a Nyugati Part 94–96 százalékának palesztin ellenőrzés alá kerülését javasolta, akik ezért Izraeltől 1–3 százalékos területi kompenzációban részesülnének. A jeruzsálemi rendezésre – a régi városrészt is beleértve – osztott szuverenitást javasolt. A palesztin menekültek többségét egy palesztin állam területén, jelenlegi lakhelyén vagy valamely más államban javasolta letelepíteni, s a menekülteknek anyagi kompenzációt ígért. *Journal of Palestine Studies* (JPS), Spring 2001, 171–175. old./

⁵⁰ Labor Platform: Diplomatic/Security Doctrine, 08/01/13, <http://www.shelly.org.il/node/7858>.

A platform külön fejezetekben foglalkozott az oktatásüggyel és a környezetvédelemmel. Az előzőnek fontos szerepet szánt nemcsak a demokratikus, a szociáldemokrata értékek, a cionista eszmeiség közvetítésében, hanem a társadalmi egyenlőség feltételrendszere javításában, az etnikumok közötti tolerancia erősítésében. A dokumentum a közoktatás szerepének „rehabilitálását” a „privatizáló, kommercializáló” törekvésekkel szemben kiemelt feladatnak tartotta. A felsőoktatást tekintve a célok között szerepelt az innen évek óta folyó forráskivonás megszüntetése, nagyobb költségvetési támogatás biztosítása, mely hozzájárulhat a fiatal szakemberek elvándorlásának mérsékléséhez, az oktatási-kutatási feltételek javításához. Az oktatási irányok között nagy jelentőséget tulajdonított a műszaki képzés presztízse erősítésének.⁵¹ Az egészséges környezet biztosítását a program a társadalmi igazságosság egyik fundamentumának tekintette. Az ezzel foglalkozó fejezet az e téren is tapasztalható privatizációt rendkívül károsnak ítélte, a negatív tendenciák ellensúlyozására egyetlen alternatívának itt is a nagyobb arányú állami szerepvállalást tartotta.⁵²

Hatnua (Mozgalom)

Cipi Lívni volt miniszterelnök-helyettes és külügyminiszter 2012. november 27-én egy sebtében összehívott sajtókonferencián jelentette be egy új centrum szerveződés, a Hatnua megalakulását. A hír sajtócsemege volt, mivel Lívni alig fél évvel korábban mondott le parlamenti mandátumáról, igaz, az ekkor adott nyilatkozatában a politikába való visszatérését nem zárta ki teljesen. A csoportosulás létrehozásával Lívni volt pártjának, a Kadimának az erózióját nagyban felgyorsította.⁵³ A csoportosulásból 7 képviselő csatlakozott az új szerveződéshez, s ide „igazolt” a két ex-munkapárti vezér, Micna és Peretz is. Ők a választási listán az előkelő második, illetve harmadik helyre kerültek. Lívni az említett sajtótájékoztatón a párt megalakítását azzal indokolta, hogy ha most nem változtatnak Izrael politikáján, akkor erre később már nem lesznek képesek. Ehhez kapcsolódva a választások előtt néhány nappal adott interjújában úgy fogalmazott, hogy egy olyan ponthoz közelednek, amikor eldől, hogy a külső folyamatok szabják-e meg a haladási irányt, vagy a telepések viszik a nagyfokú izoláció felé az országot.⁵⁴

Lívni megpróbálta a centrumban elhelyezkedő politikai erők koalícióját tető alá hozni, de a Munkapárt és a Jész Atid (Van Jövő) vezetőivel folytatott tárgyalásai kudarccal végződtek. A Hatnua platformja palesztin relációban a két állam-megoldást támogatta, s a tárgyalások mielőbbi újratekintését szorgalmazta. A pártelnök megnyilatkozásaiban azonban nemegyszer utalt a kérdést a társadalomban övező fenntartásokra, a gyors megegyezés lehetőségében ő sem bízott. Úgy vélte, hogy az iszlamista politikai erők megerősödése az „arab tavasz” időszakában gyengíti az Izrael elfogadására való hajlandóságot a régióban, s az átalakulás következtében a megegyezés ellenzői a Nyugati Parton és Gázában élő palesztinok körében is erősödtek. Szerinte az izraeli közvélemény nagy része elvileg nem utasítja el a két állam-megoldást, ugyanakkor a gázai kivonulás utáni negatív tapasztalatok hatására az újabb területi engedményekkel szemben nagy az ellenállás.⁵⁵

A párt programja is nagy hangsúllyal szólt a társadalmi egyenlőtlenségek mérséklésének fontosságáról. Ennek érdekében számos, a jövedelem- és szociálpolitikát érintő gyakorlati lépés mellett a szociális jogokat rögzítő alkotmányos fejezet megalkotását ígérte. Mindezek mellett kilátásba helyezte a telepéseknek és az ultraortodox közösségnek juttatott támogatá-

⁵¹ Labor Platform: Education, 15/01/13, <http://www.shelly.org.il/node/7915>.

⁵² Labor Platform: Sustainability and the Environment, 16/01/13 <http://www.shelly.org.il/node/7935>. A hozzáférés ideje: 2013.05.22.

⁵³ Cipi Lívni az igazságügyi eljárás alá vont Ehud Olmert lemondása után, a 2008 szeptemberében tartott Kadima-pártelnök-választáson minimális különbséggel végzett az élen Soul Mofáz előtt. A két politikus közötti rivalizálás ezt követően még inkább kiéleződött. A knesszet legnagyobb pártjának élére került Lívni a 2009-es választások megnyerése ellenére nem tudott kormányt alakítani. A nagykoalíció helyett az ellenzékbe vonulásról szóló döntését a párt meghatározó képviselői közül sokan támadták. A 2012. márciusi pártelnök-választáson Mofáz 25 százalékkal több szavazatot kapott, mint Lívni.

⁵⁴ Meirav Arlosoroff-Sivan Klingbail: Lívni talks to Haaretz about politics, economics, and the 'greatest tragedy facing Israel', January 18, 2013. <http://www.haaretz.com/misc/article-print-page/Livni-talks-to-haaretz-about-politics-economics-and-the-greatest-tragedy-facing-israel.premium-1.494588?trailingPath=2.169%2C2.216%2C2.512%2C2.514%2C>. A hozzáférés ideje: 2013.05.20.

⁵⁵ Uo.

sok felülvizsgálatát. A dokumentum fontosnak tartotta a katonai/nemzeti szolgálat alól való mentesítés növekvő trendjének megváltoztatását, s a judaizmus összes áramlatának egyenlő támogatását.⁵⁶

Jés Atid

A Jáir Lapid nevével fémjelzett, szintén a politikai centrummal szimpatizáns szavazókra számító csoportosulás 2012 májusában lett bejegyezve. A pártvezető, az ismert médiaszemélyiségből lett politikus folytatta a családi tradíciót: 2008-ban elhunyt magyar származású édesapja, Tomi Lapid hasonlóképp a média világából érkezett a politikába. Jáir Lapid a jobb- és baloldaltól kiábrándult szavazók mellett a népszerűségéből gyorsan veszítő Kadima elbizonytalanodott szavazótáborából próbált minél több támogatót megnyerni. Ez egyfajta „revans” is volt azért, hogy korábban a Kadima sok szavazót elvitt apja pártjának táborából, ami felgyorsította annak a bukását.⁵⁷ A párt vezetője egy reformirányzathoz tartozó neves ortodox rabbinak ajánlotta fel a parlamenti jelöltlistán a második helyet. Ezzel is enyhíteni akarta a vallásos tömegek apja „ultraszekularizmusának” emlékéből adódó idegenkedését.

A Jész Atid programja a prioritások sorában elsőként említette a kormányzati munka hatékonyságának javítását. Ennek egyik kulcselemét a knesszetben lévő pártok számának a csökkentésében látták, amit a bekerülési küszöb 6 százalékra történő felemelésével akartak elérni. Javasolták a miniszterek számának limitálását, s a kormánnyal szembeni bizalmatlansági indítvány elfogadását 70 képviselő támogatásához akarták kötni. Fontosnak tartották a tanárok társadalmi megbecsülésének erősítését, az érettségivizsga-rendszer racionalizálását, az oktatásügyre szánt beruházások növelését. A 18. életévüket betöltő ultraortodox fiatalok katonai/nemzeti szolgálatát egy ötéves átmeneti idő után javasolták kötelezővé tenni. A mentességben részesülő jesíva hallgatók számát 1000 főben gondolták maximálni. A fiatalok lakáshoz jutását 150 ezer, az átlagnál alacsonyabb lakbérű lakás felépítésével kívánták orvosolni.⁵⁸

Lapid 2012 októberében az Ariel University Center hallgatósága előtt beszélt részletesebben a külpolitikai elgondolásairól. Kijelentette, hogy azért ment a településen létrehozott felsőoktatási intézménybe, mivel ellenzi, hogy bojkottálják a Júdeában és Szamáriában élő telepeseket. Főleg a palesztin kérdésre fókuszált: úgy vélte, hogy e téren egy rugalmasabb tárgyalókészség a világ nagyobb szimpátiáját biztosíthatja. Ezért fontosnak tartotta a párbeszéd mielőbbi újraindítását. Kilátásba helyezte, hogy a tárgyalások alatt új településeket nem fognak építeni. Támogatta a két állam-megoldást, a Nyugati Parton a tárgyalások eredményeként végrehajtott újabb izraeli visszavonulást. Ugyanakkor egyértelművé tette, hogy a nagyobb ciszjordániai települések és Jeruzsálem továbbra is izraeli ellenőrzés alatt maradnak. A palesztin menekültek visszatérése kapcsán sem volt hajlandó semmiféle kompromisszumra. Iránnal szemben a katonai megoldást csak minden más alternatíva kimerülése esetén tartotta lehetségesnek.⁵⁹

Ultraortodox pártok

Főként az észak-afrikai származású zsidókat tömörítő csoportosulás, a Szezárdok Tóra Őrzői (Sasz) 1984-ben jött létre, s megalakulásától kezdve képviselteti magát a knesszetben. A mostani választásokig csak a 2003-ban létrejött Saron-kormányból maradt ki, a hivatalos indoklás szerint azért, mert Tomi Lapid pártjával nem akart közös koalícióban részt venni. A

⁵⁶ Hatnua, <http://www.Hatnua.org.il/#!Hatnua-english/ckla>. A hozzáférés ideje: 2013.05.20..

⁵⁷ A Tomi Lapid által létrehozott Sinui (Változás) Párt a 2003-as választásokon a knesszet harmadik legnagyobb pártjaként kormánytényezővé vált. A liberális szerveződés ezt követően visszaesett, s a soron következő parlamenti megmérettetést követően végképp eltűnt a politikai süllyesztőben. A Sinui vezetője egy szabad társadalom működését veszélyeztető tényezőt látott a vallásos csoportok erősödő politikai, kulturális tényerésében, kiterjedt privilégiumaik fenntartásában. Úgyisintén fontos prioritása volt az állandó alkotmány mielőbbi megalkotása. A palesztinokkal való tárgyalásokat fenntartásokkal támogatta.

⁵⁸ Our Agenda, <http://en.yeshatid.org.il/Our-Agenda>. A hozzáférés ideje: 2013.06.04.

⁵⁹ Revital Hovel: In Ariel address, Yair Lapid says won't join cabinet that stalls peace talks with PA. October 30, 2012. <http://www.haaretz.com/news/israeli-elections-2013/israeli-elections-news-features/in-ariel-address-yair-lapid-says-won-t-join-cabinet-that-stalls-peace-talks-with-pa-1.473320>. A hozzáférés ideje: 2013.05.12..

korábbi szefárd főrabbi, Ovadia Joszef szellemi irányítása alatt álló párt az utóbbi években nagy horderejű váltást hajtott végre: első haredi szerveződésként elfogadta a cionizmus alapértékeit rögzítő 2004-es jeruzsálemi platformot.⁶⁰ Ezt követően 2010-ben felvételt nyert a Cionista Világszervezetbe, ahol a World Likuddal közös frakciót hoztak létre. Ezzel a Sasz lényegében vallásos cionista szerveződéssé vált. A csoportosulás politikai irányítója a korrupció miatt 1999-ben elítélt Árje Deri után 13 éven át Eljahu Jisai volt. Az ő időszakában a párt jobboldali irányultságúvá vált. A Sasz politikai irányítását, az ellentéteket áthidalandó, 2012 októberében átmenetileg egy trojka vette át, melynek Eljahu Jisai mellett tagja lett a közéletbe visszatérő Árje Deri és a távozó kormány lakás- és építésügyi minisztere Ariel Atias.

A Sasz platformjában a „tradicionális követelések” közé tartozik a szefárd jesíva iskolák finanszírozásának a biztosítása. A palesztinokkal való békefolyamat kérdésében az 1990-es évek rugalmas álláspontját a második intifáda után jóval merevebb álláspont váltotta fel: ellenzik a további engedményeket, támogatják a településeken folyó építkezéseket, s ellene vannak Jeruzsálem megosztásának, annak, hogy a Templomhegy feletti szuverenitást a palesztin, illetve egy harmadik fél gyakorolja. Támogatják, hogy a haredi fiatalok a katonai szolgálat alól mentesítve legyenek, ugyanakkor e téren hajlandóságot mutatnak a kompromisszumra. Nagy hangsúlyt helyeznek a nagy családok szociális támogatására.⁶¹

Az askenázi haredi szerveződés, a két csoportosulásból 1992-es választások előtt létrejött Egyesült Tóra Zsidóság a 2003-as választások után egy rövid időre szétvált, de a következő voksolás idején közösen indultak. Az ekkor szerzett 6 mandátumból 2009-ben egyet elvesztettek. A csoportosulás folyamatosan kormánytényező, de mivel Izrael Állam létét valójában nem ismerik el, ezért képviselői a kormányokban miniszteri funkciót nem töltenek be. (Az előző kormányban formálisan Netanjahu volt az egészségügy-miniszter, de az intézményt miniszterhelyettesként a szerveződés képviselője irányította). A szoros értelemben pártnak nem tekinthető csoportosulásnál is a fő célok közé tartozik a jesíva iskolák támogatásának a megőrzése, növelése, az állam és egyház viszonyában kialakult status quo fenntartása, a Tóra-tanulmányokat folytató fiatalok katonai szolgálattól történő mentesítése, a nagycsaládok támogatása. A külpolitika nem tartozik a szerveződés kiemelt prioritásai közé.

Kampány és a választások kimenetele

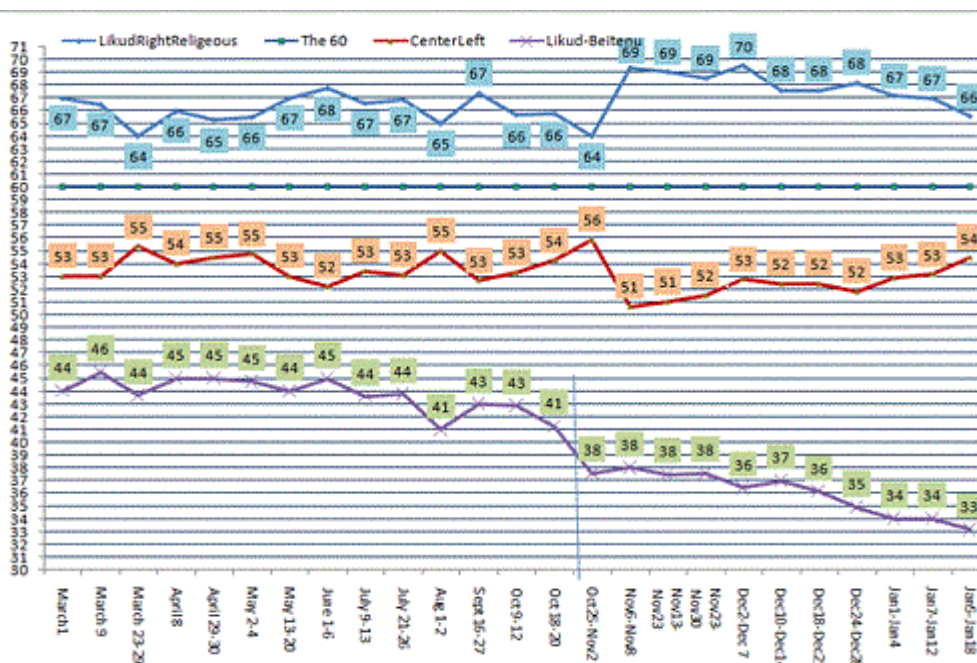
A 19. parlamenti választáson a törvényes határidőig, 2012. december 6-ig összesen 32 csoportosulás jelezte az indulási szándékát. A knesszet feloszlása után kezdődő kampányt – melyet a pártok nagy része a novemberi gázai konfliktus alatt felfüggesztett – belpolitikai kérdések domináltak.⁶² A kampánygyűlések, politikusi viták mellett a figyelem homlokterébe a közvéleményre zúduló felmérési eredmények kerültek. A kampány kezdetétől 2013. január 18-ig a politikusok, pártok, blokkok támogatottságáról mintegy hatvan, egymásnak nemegyszer igencsak ellentmondó felmérés látott napvilágot. A trendmozgásokról készült elemzések közül különösen érdekesek voltak azok, melyek nem pusztán a kampányidőszak, hanem az azt megelőző hónapok adatai nyomán készültek. Az egyik ilyen, a választások előtt közrea-

⁶⁰ A program általános része kimondja, hogy a zsidó nép nemzeti felszabadító mozgalma, az Izrael Államot létrehozó cionizmus egy zsidó, cionista, demokratikus és biztonságos Izrael Államra úgy tekint, mint a zsidó nép fennmaradásáért és jövőjének biztosításáért viselt közös felelőssége kifejeződésére. A cionizmus alapjai kapcsán a program többek között utal a zsidó nép egységére, a történelmi szülőföldre, Erec Jiszráelhez való kötődésre, Izrael Állam és fővárosa, Jeruzsálem központi szerepére a nemzet életében, továbbá a bevándorlás előmozdításának, az immigránsok megfelelő társadalmi integrálódásának szükségességére, Izraelnek mint zsidó, cionista, demokratikus államnak az erősítésére, példaértékű társadalommá való változtatására, valamint az antiszemitizmus minden megnyilvánulása elleni harc fontosságára. Jerusalem Program, <http://www.wzo.org.il/The-Jerusalem-Program>. A hozzáférés ideje: 2013.05.10.

⁶¹ Shas Party Platform, <http://www.jewishagency.org/JewishAgency/English/Jewish+Education/Compelling+Content/Eye+on+Israel/Current+Issues/Society+and+Politics/Elections1999/Platform+Shas.htm>. A hozzáférés ideje: 2013.05.13.

⁶² A választás előtti hetekben készített felmérés szerint a megkérdezettek 60 százaléka gondolta úgy, hogy az új kormánynak a gazdasági-társadalmi (43 és 17 százalék) kérdéseket kell a középpontba állítania, a békefolyamat és a biztonság kérdéseit csak 16, illetve 19 százalék tartotta kiemelt prioritásnak. Ez utóbbin belül az iráni veszélyt 12, a térségbeli instabilitást 7 százalék ítélte elsődleges fontosságúnak. Stephan Miller: For 43% of likely voters, economic issues — not the Palestinians or Iran — are top priority. January 8, 2013 <http://www.timesofisrael.com/for-43-of-likely-voters-economic-issues-not-the-palestinians-or-iran-are-top-priority/>. A hozzáférés ideje: 2013.03.14.

dott vizsgálat a jobboldali/vallásos, centrum/baloldali tömbök mellett a Likud – Béténu eredményeit követte nyomon:⁶³

Az ábrán jól látható, hogy a kék színnel jelölt jobboldali/vallásos tömb, amely a 18. knesszetben 65 mandátummal rendelkezett, a vizsgálat 2012. márciusi kezdetére csekély mértékben növelte a támogatottságát. A kampány beindulása után és a gázai konfliktus nyomán a görbe 70 mandátum közelébe jutott, majd a választások előestéjére gyakorlatilag a korábbi parlamenti szintre esett vissza. A távozó knesszetben összesen 42 mandátummal rendelkező Likud–Béténunak az ábrán lila színnel jelölt trendvonala a kampányidőszakig a jobboldali tömb egészéhez képest valamivel több mandátum megszerzését valószínűsítette. A kampány kezdete, a közös lista bejelentése után a görbe kisebb megszakításokkal visszaesett, s a választások előtt már jelentős mandátumvesztést jelezte. Az ábrán piros színnel jelölt centrum/baloldali tömbnek az előző törvénykezési ciklusban 55 helye volt. A támogatottsági szint 51 és 56 mandátum között mozgott, ez utóbbit a kampány kezdetekor érte el. Az adatok tehát a jobboldali dominancia folytatódását vetítették előre. Ugyanakkor mindkét tömbön belül jelentős átcsoportosulásokra lehetett számítani. A kampányidőszak utolsó fázisában eléggé egyértelműen kirajzolódott, hogy a Likud–Béténu táborától elforduló szimpatizánsok elsősorban a Bájt Hajehudi bázisát fogják erősíteni. A másik táboron belül az addigi erőviszonyokat főként a Kadima jó ideje tartó mélyrepülése határozza majd meg.

A zsidó választók körében a lakosság etnikai hovatartozása, a vallásos és nem vallásos tagozódás alapján készített pártpreferencia-felmérések azt mutatták, hogy szűk két héttel a választások előtt mind az askenázi, mind pedig a szefárd/mizrahi gyökerű zsidók körében nagy volt a bizonytalanok részaránya. A választópolgárok 44, 24, illetve 13 százalékát kitevő szekuláris, tradicionális és ortodox zsidóknál egyaránt magas volt az e csoportba sorolhatók aránya. A közel 10 százalékot kitevő ultraortodoxoknál ez nagyon alacsony volt. (A választópolgárok 10 százalékát alkotó más vallásúakra a szóban forgó preferenciavizsgálat nem terjedt ki.) A szekuláris szavazók párt szimpátiájánál a Munkapárt állt az élen, de a Likud–Béténu nem sokkal maradt mögötte (20, illetve 17 százalék). A harmadik helyet a Jész Atid foglalta el (9 százalék). Az ortodoxoknál toronymagasan a Bájt Hajehudi vezetett, az őt köve-

⁶³ Shmuel Rosner: The last graph: narrowing the right-left gap, January 20, 2013.

http://www.jewishjournal.com/rosnersdomain/category/israel_poll_trends. A hozzáférés ideje: 2013.03.04. .

tő Likud–Bétenu ennek kevesebb, mint a felével rendelkezett (41, illetve 19 százalék). Az ultraortodoxoknál természetesen a Sasz és az Egyesült Tóra Zsidóság állt az élen (41 ill. 33 százalék). A tradicionális zsidók körében a pártok sorrendjét utcahosszal a Likud–Bétenu vezette a Bájt Hajehudi előtt (31, illetve 7 százalék). Az etnikai bontás szerint az askenáziknál a Munkapárt és a Likud–Bétenu fej fej mellett haladt (14, illetve 13 százalék), nem sokkal lemaradva követte őket a Bájt Hajehudi és a Jés Atid (9, illetve 8 százalék). A szefárd/mizrahi szavazóknál a Likud–Bétenu jelentős előnnyel vezetett a Sasz és a Munkapárt előtt (30, illetve 12 és 8 százalék). A felmérésből kitűnt, hogy a távozó knesszet legnagyobb pártja, a Kadima gyakorlatilag eltűnt a preferált csoportosulások közül. A Munkapárt és a Hetnua is az előzetes várakozásoknál jóval szerényebb támogatásra számíthatott. A legerősebb listának továbbra is Likud–Bétenu tűnt.⁶⁴

A január 22-én lebonyolított választásokat a korábbiakhoz képest szerényebb nemzetközi érdeklődés kísérte. Az 5,6 millió választásra jogosult állampolgár közül 3,8 millió élt a választási jogával, vagyis a voksoláson történő részvétel 67,77 százalékos volt, ami kerekítve megegyezett a 2003-as mutatóval, s néhány százalékkal magasabb volt, mint a két előző választás esetében. Ugyanakkor messze elmaradt az 1990-es évek 80 százalékot megközelítő részvételi arányaitól. A két százalékos bekerülési küszöb „átlépése”, akárcsak az előző két alkalommal, 12 pártnak sikerült.⁶⁵

A 19. knesszet választás végeredménye

Pártok	Érvényes szavazatok	Az összes érvényes szavazat százaléka	Mandátumok száma
Likud–Bétenu	885163	23,34	31
Jés Atid	543458	14,33	19
Munkapárt	432118	11,39	15
Bájt Hajehudi	345985	9,12	12
Sasz	331868	8,75	11
Egyesült Tóra Zsidóság	195892	5,16	7
Hatnua	189167	4,99	6
Merec	172403	4,55	6
Egyesült Arab Lista	138450	3,65	4
Hadas	113439	2,99	4
Nemzeti Demokratikus Tö- mörülés – Balad	97030	2,56	3
Kadima	78974	2,08	2

A választások első említést érdemlő eredménye a két tömb közötti különbség vártnál nagyobb arányú csökkenése. A jobboldali/vallásos csoportosulások 61 mandátumot szereztek, vagyis 4 mandátummal kevesebbet, mint az előző választás idején. A centrum/baloldali pártok pedig 59 mandátumot, azaz négy hellyel többet, mint korábban. Ez azt jelentette, hogy életképes kormányt a jobboldal a saját politikai mezőjébe tartozó pártokkal nem hozhatott létre. Formálisan a jobboldal vesztesége megegyezett azzal a mandátumszámmal, mely a Nemzeti Unió knesszeten kívül maradásával keletkezett. De a fő ok nem ez volt, mivel a csoportosulástól elfordulók nem valószínű, hogy a másik tömb pártjainál kerestek volna alternatívát. A visszaesés főként annak eredménye volt, hogy a Likud–Bétenu-lista csak 31 képviselői helyet szerzett, ami 11 mandátummal volt kevesebb, mint amennyit a két párt még eltérő színekben 2009-ben kapott. A közös lista 31 mandátumából a Likud-politikusokra 20 képviselői hely jutott, ami 7 mandátummal kevesebb volt, mint 2009-ben. A Jisráel Bétenu-

⁶⁴ Stephan Miller J: Traditional Jews vote Likud-Beytenu, while the Orthodox choose Bennett. January 9, 2013. <http://www.timesofisrael.com/traditional-jews-vote-likud-beytenu-while-the-orthodox-choose-bennett/>. A hozzáférés ideje: 2013.02.07.

⁶⁵ Elections to the Knesset (22 January, 2013). http://knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_res19.htm. A hozzáférés ideje: 2013.05.30.

képviselőkre jutó 11 mandátum „csak” négygel maradt el a korábitól. A kudarcot a Likud berkeiben a Liberman pártjával való, sokak által kezdetből bírált választási frigynek tulajdonították. Az elégedetlenkedők emlékeztettek arra, hogy a két pártnak eltérő a társadalmi bázisa: amíg a Likud jelentős támogatottsággal bír az obszerváns és „részben obszerváns” zsidók körében, akik közül sokan keleti származásúak, a Bétenu az orosz bevándorlóakra támaszkodik.⁶⁶ Voltak, akik utaltak arra a jelenségre, hogy a pártba belépő ortodox telepések közül nem kevesen más csoportosulásokra, főként a Bajt Hajehudira szavaztak. Ez utóbbi a választáson 9 képviselői hellyel növelte a korábbi 3 mandátumnyi támogatottságát. Az eredmény a párt háza táján mégis némi csalódást keltett, mivel néhány nappal a voksolás előtt megjelent felmérések az ortodox szerveződésnek 14 képviselői helyet jósoltak. A haredi csoportosulások közül a Sasz 11 képviselői helyet szerzett, vagyis megőrizte a 2003 óta lényegében változatlan mandátumszámát. Az Egyesült Tóra Zsidóság 2009-hez képest kétszerezte növelte a helyeinek a számát.

A centrum/baloldali mező formálisan megerősödött, de nem rendelkezett olyan csoportosulással, mely egy kormánykoalíció vezető ereje lehetne. Az arab kisebbségi pártok és a baloldali cionista Merc mellett a blokkban lévő négy másik csoportosulás a centrumban „zsúfolódott össze”. Közülük a hajszál híján a knesszetten kívül rekedt, mindössze két mandátummal rendelkező Kadima valószínűleg ebben a törvénykezési ciklusban eltűnik a politikai süllyesztőben. Nagy kérdés, hogy Lívni pártjával a következő választásig mi lesz. A mostani szereplés mindenestre nem ad okot számukra túlzott derűlátásra: egy december végi felmérés a pártnak még 9 mandátumot jósolt, két héttel később egy másik már csak hetet. A választás során ebből csak hat realizálódott: ha tovább tart a kampány, valószínűleg még kevesebb mandátumot érnek el. A balközép Munkapárt – melynek elnökszónya a pártot inkább „centristának” tarja – a felmérések során csak egyszer, november második felében lépte túl a 20 mandátumot. A januári 16-i adatok már csak 16 mandátumról szóltak. A választásokon – Jahimovics ellenlábásainak komoly muníciót szolgáltatva – a párt mindössze 15 mandátumot ért el. Ez kétszerezte volt, mint 2009-ben, de messze volt attól a céltól, hogy a pártot 20 mandátum körüli stabilizálják. A választások fő nyertese a Jész Atid volt, melynek a január 11-i felmérések még 9–11 mandátumot jósoltak, ám végül 19 mandátumot kapott. Jáir Lapid pártja elsősorban a centrum többi csoportosulásától „szívta el a levegőt”. A csoportosulás lett a parlament második legnagyobb pártja, képviselői helyeinek a száma gyakorlatilag megegyezett a Likud parlamenti mandátumaival. Nagy kérdés, hogy Lapid mennyire tudja az üstökösszerűen felfutó pártot, annak bázisát megszilárdítani, apja politikai pártjának sorsát elkerülni. Voltak, akik úgy vélték, hogy Lapid azért kapott ilyen jelentős támogatást, mivel a tényleges politikai cselekvés szintjén kevésbé törekszik majd – a palesztin kérdést is beleértve – a status quo megváltoztatására.⁶⁷

A választások eredményeként immár harmadszor Netanjahu alakíthatott kormányt. A kampányidőszakban is megerősítést nyert, hogy a nagy tapasztalatokkal rendelkező politikusnak az izraeli politikai színpadon jelenleg nincs komoly kihívója. Politikai hátszele azonban meggyengült, s emiatt a jövőt illető kérdőjelek nagyban szaporodtak.

⁶⁶ Jonathan Spyer: The nineteenth Israeli Knesset elections: lackluster elections, significant results. April 4, 2013 <http://www.timesofisrael.com/new-poll-shows-little-payoff-for-likud-beytenu-alliance/>. A hozzáférés ideje: 2013.05.31.

⁶⁷ Chris Arsenault: Status quo' biggest winner in Israel vote. January 23, 2013. <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2013/01/201312302652718788.html>. A hozzáférés ideje: 2013.05.29.